

шкільна

бібліотека

Андрій ТЕРЕЩЕНКО

МИСТЕЦТВО в нашому житті

діалог традицій
і новаторства

7

Серія «Шкільна бібліотека»

Андрій Терещенко

«Мистецтво

в нашому житті:

діалог традицій
і новаторства»

посібник серії «Шкільна бібліотека»
для 7 класу
закладів загальної середньої освіти

КИЇВ
«ГЕНЕЗА»
2020

УДК 7.01*кл7(075.3)
Т35

*Рекомендовано Міністерством освіти і науки України
(лист Міністерства освіти і науки України від 15.10.2020 р. № 1/11-7105)*

Видано за рахунок державних коштів. Продаж заборонено

Терещенко А.І.

Т35 Мистецтво в нашому житті: діалог традицій і новаторства : посіб. для 7-го кл. закл. загал. серед. освіти / Андрій Терещенко. – Київ : Генеза, 2020. – 96 с. : іл. – (Серія «Шкільна бібліотека»).

ISBN 978-966-11-1155-3.

УДК 7.01*кл7(075.3)

ISBN 978-966-11-1155-3

© Терещенко А.І., 2020
© Видавництво «Генеза»,
оригінал-макет, 2020

Зміст

ВСТУП	5
 РОЗДІЛ I	
Традиції і сучасність у декоративно-ужитковому мистецтві	6
• Народне мистецтво – життєдайне джерело для сучасних митців і дизайнерів	6
• Паперові дива	22
 РОЗДІЛ II	
Архітектура: творчий пошук та втілення сміливого задуму	28
• Людина і місто	28
• Неймовірні фантазії в камені	41
 РОЗДІЛ III	
Дизайн у нашому житті	52
• Дизайн – мистецтво робити життя зручним і красивим	52
• Ідеї, що змінили життя	70
 РОЗДІЛ IV	
Мистецтво в сучасному медіапросторі	75
• Прислухайся – музика навкруг	75
• Мистецтво: розмаїтість форм і засобів художнього втілення	79

Шановні друзі!

Ця книжка розповість вам про цікавий і захопливий світ мистецтва. Мистецтва, що оточує нас повсякденно.

У цьому навчальному році ви продовжите знайомитися з розмаїттям світу мистецтва – від народних джерел до новітніх мистецьких явищ, пізнаєте секрети архітектури, дизайну, сучасних музичних напрямів.

Ця книжка допоможе вам ще більше зануритися в цей цікавий і захопливий світ. Ви дізнаєтеся, як сучасні митці, використовуючи традиційні види декоративно-ужиткової творчості, роблять наше життя та довкілля красивим, модним і сучасним. Побачите геніальні рішення сучасних архітекторів, які, зберігаючи традиції, оновлюють наші міста на користь комфортності проживання в них людини або створюють нові красиві споруди з піклуванням про наше довкілля та побут. А ще ця книжка занурить вас у надзвичайно цікавий світ дизайну, сучасної музики і нових мистецьких явищ, що оточують нас щодня.

Ви можете використовувати матеріали цього видання під час виконання різних проєктів, наприклад *«Декоративно-ужиткове мистецтво в нашому повсякденні»*, *«Традиційні види декоративно-ужиткового мистецтва у творчості сучасних майстрів і дизайнерів»*, *«Виклики сьогодення перед сучасною архітектурою містобудування»*, *«Дизайн і побут»*, *«У вирі медіамистецтва»* і т. п.

Сподіваємося, що вам захочеться дізнатися ще більше, відкривати все нові й нові обрії різних сфер мистецької діяльності людини.

Імовірно, з-поміж вас знайдуться скептики, які скажуть: «Навіщо нам це?». Можливо, ви не повірите, але завдяки мистецтву перед людиною відкривається безмежний простір для вільних взаємин зі світом, вона стає більш упевненою, самодостатньою, креативною, і, напевне, ці якості допомагають ставати їй більш успішною в житті. На підтримку цього пригадаймо слова мистецтвознавиці Франсуази Барб-Галль: *«Цілком можна сказати, що мистецтво нічого не дає, а водночас – воно дає можливість жити по-іншому. Дітей, які ближче знайомляться з мистецтвом, чекають суцільні виграші – від естетичного задоволення до розвитку автономії розуму, пізнання різних видів свободи»*.

Тож рушаймо в цікаву подорож світом мистецтва, що оточує нас.

Автор

Мистецтво повсякденно супроводжує наше життя: ми слухаємо музику з екранів телевізорів/комп'ютерів чи різних електронних пристроїв, дивимось твори кінематографа чи телебачення; вирушаючи на роботу чи навчання, можемо сприймати твори архітектури чи скульптури. Крім того, мистецький компонент є в різноманітних продуктах реклами, оформленні інтернет-контенту, засобів масової інформації тощо.

Мистецтво так чи інакше відображає життя, динаміка якого випереджає художні традиції, узаконені його попереднім розвитком. Прагнення митця втілити багатство й суперечності дійсності з позицій сучасності реалізується в постійному творчому пошуку нових тем і способів художнього вираження. Отож відбувається взаємопереплетення традицій і нового, що диктується вимогами часу. Традиції виступають у значенні художнього зразка, водночас даючи можливість розвиватися й збагачуватися.

Інакше кажучи, новаторство в мистецтві обумовлене соціально-історичними причинами. Однак тут мають значення також внутрішні закони художнього розвитку, бо оновлення та зміна його змісту невіддільні від новаторства в галузі художньої форми. Новаторство проявляється у відображенні мистецтвом нового етапу суспільного життя, у відкритті нових сторін і граней духовного світу людини, у розвитку жанрового, видового, стилісового розмаїття мистецтва. Тому історія мистецтва не лише історія спадкування традицій-зразків художнього осягнення світу, водночас вона є історією їхнього збагачення та прогресивного розвитку. А знання традицій у мистецтві допомагає судити про ступінь художньо-естетичного багатства нових художніх явищ, дає змогу порівнювати різні художні явища щодо їхнього внеску до скарбниці духовної культури людства.

Наш час характеризується стрімким розвитком технічного прогресу, зокрема засобів масової комунікації, і, як результат, – безперервним зростанням кількості інформації в суспільстві, що знаходить своє найбільш сильне відображення в мистецтві.

Людина XXI століття сприймає різноманітної інформації в тисячі разів більше, ніж це було, наприклад, 300–400 років тому. Саме це спричинило виникнення нового типу сприйняття людиною цього потоку інформації – вона відкрита до всього, але ж сприймає все як знаки, інколи навіть не намагаючись осягнути сутність явищ.

І якщо митці, наприклад, XIX ст. відтворювали миттєві враження від світу, що їх оточує, намагалися побачити красу й естетику в усіх проявах людського буття, то представники сучасного мистецтва прийняли буття таким, яким воно є, і, зробивши мистецтво гранично відкритим, наповнили його фрагментами реального життєвого процесу.

У попередні епохи відбувалося чітке відмежування професійного мистецтва від масової культури, натомість сучасне мистецтво активно вступає в діалог з нею, переосмислюючи її та даючи їй випереджальні завдання, наприклад, у сфері моди, музики, танцю, реклами, дизайну тощо. Так складається єдине, пульсуюче художнє середовище, де колишні поняття «елітарного» і «масового» втрачають будь-який сенс, а традиції і новаторство поєднуються в єдине художнє ціле.

Традиції і сучасність у декоративно- ужитковому мистецтві

I.

 Народне мистецтво – життєдайне джерело для сучасних митців і дизайнерів

Петриківський розпис

Петриківський розпис – мистецька візитівка Дніпропетровщини та всієї України. Це зразок самобутнього народного мистецтва, що ввібрало в себе традиції багатьох поколінь. Сьогодні петриківка є реліктом, що доносить у XXI століття ту глибинну культуру, яка формувалася на нашій землі впродовж століть. І це не лише народне мистецтво, що зберігає традиції оздоблення українського житла та побутових речей, а й сучасний живопис, який розвивається, набуваючи нових рис. У грудні 2013 року ЮНЕСКО включило петриківський розпис до переліку елемен-

тів нематеріальної культурної спадщини людства. Такий статус дає змогу говорити про визнання української петриківки у світі.

У кожен період історії петриківка мала своє обличчя, вона абсолютно різна, треба лише уважно придивитись. Ось, наприклад, у радянський період було модно на великому ватмані паперу малювати три масштабні квітки й кілька листків. І що примітно, ця композиція була загнана в суворий прямокутник, немов затиснута зусібич невидимими лініями. Це були просто-таки «залізні» рамки, що абсолютно не притаманно цьому мистецтву, яке натомість передбачає вільний вияв художньої думки митця.

Очевидно, тоталітарне суспільство обмежувало творчий політ майстра. Натомість традиційній петриківці не властиві жодні утиски й умовності, цьому виду малярства притаманна абсолютна свобода й демократія. У давньому розписі, який можна побачити на вцілілих зразках, рамка якщо й була, то вона була невимушена, вільна – бігунець із квітів і трав, з елементів, які повторюються, символізуючи нескінченність змін пір року, власне, – безкінечність життя.

Таким є і сучасний петриківський розпис. Він вийшов за межі оздоблення предметів ужитку й розквітнув своїми насиченими яскравими барвами.

Поцікавтеся, де в нашому повсякденні ми могли милуватися петриківським розписом.

Перегляньте відеоролик, поміркуйте, чи хотілось би вам мати декор на своєму одязі з мотивами петриківського розпису.

За бажання створіть мультимедійну презентацію «Дмитро Яворницький – першовідкривач петриківського розпису».

Ознайомтеся з віршем Наталки Поклад «Петриківські диво-квіти». Чи поділяєте ви думку авторки? Поясніть. Дізнайтеся про інші літературні твори, присвячені петриківському розпису.

Петриківські диво-квіти –
кольорів дзвінкий розмай;
квіти кажуть всьому світу:
«Україна – справді рай».

У тих квітах – наша мова,
наші ріки і поля...
Петриківка світанкова
кожне серце звеселя.

І ясніше сонце світить,
й знов зозуля нам кує...
Світ по цих прекрасних квітах
Україну впізнає.

Кераміка

Кераміка¹... Почувши це слово, мабуть, багато наших сучасників уявляють красивий інтер'єрний дизайн, а потім, звісно, глечики, тарілки, мисочки, що прикрашають наш побут. Хтось може пригадати, що колись бачив якісь експонати в музеї, галереї або читав у книжках чи інтернеті, наприклад, про роботи художників, які колись використовували або використовують зараз кераміку як один із матеріалів для творчості. Це все свідчить про безкінечні можливості цього матеріалу та його різноманітні функції. Кераміка може стати чим завгодно – усе залежить від рук, у яких вона опиняється, і від внутрішнього світу того, чий це руки.

Подивіться на розмаїття сфер використання кераміки! Поцікавтеся, де ще її використовують.

¹ *Кераміка* – вироби з неорганічних матеріалів (зокрема, глини) з мінеральними домішками, які створюють під впливом високої температури з наступним охолодженням. Кераміку застосовують в усіх сферах життя: мистецтві, побуті, будівництві, техніці тощо.

У всьому світі люди займаються керамікою, але при цьому використовують різні технології та обладнання. До того як кераміка перейшла в масове виробництво, посуд та пластику виготовляли лише майстри вручну, прикрашаючи свої вироби різноманітними оберегами та символами. Згодом це почали робити невеликі гончарські цехи.

Побачити автентичну українську кераміку та простежити її розвиток ми зараз можемо завдяки музеям, деяким книжкам, витворам майстрів, які зберігають давні традиції.

Українська кераміка має глибоке коріння: у різних регіонах нашої країни здавна існують традиції створення та оздоблення керамічних виробів. Вони унікальні й упізнавані. Так, наприклад, косівська кераміка, яку внесено до переліку елементів нематеріальної культурної спадщини ЮНЕСКО, упізнавана завдяки особливій кольоровій гамі й мотивам візерунків. Власне, як і опішнянська кераміка, що має свої неповторні особливості.

Сучасні майстри, спираючись на автентичні вишукані давні зразки, творять кераміку майбутнього, так, що у виробі зчитується зв'язок сьогодення з минулим. Те, що багато українців досі асоціюють цей вид декоративно-ужиткового мистецтва виключно з традиційним посудом, свідчить насамперед про недостатню інформованість людей у тенденціях сучасного мистецтва.

Кераміка давно вийшла за межі того, що ми називаємо традиційним українським гончарством, і не бажає повертатись до масового фабричного виробництва, як це було колись.

Хтось із майстрів займається гончарством, використовуючи в роботі народні мотиви, адже ця галузь і техніка кераміки активно повертається в моду. Хтось освоює новаторські підходи. Утім упевнено можна сказати одне: ніколи ще в керамістів не було такої великої кількості можливостей зробити щось надзвичайне, як сьогодні.

Косівська кераміка

Опішнянська кераміка

Що ж до гончарства, то це, як уже згадувалося, тільки одна з технік формування. Керамісти можуть працювати суто руками або відливати свої вироби. Тому говорити про кераміку тільки як про гончарство трохи некоректно. Якщо взяти традиційну кераміку, то вона має дуже символічні малюнки, історія яких сягає своїм корінням прадавніх часів, як і традиційні орнаменти української вишивки чи символики писанок.

Сучасні зображення на керамічних виробах зараз не є такими символічними, як це було в давнину, коли посуд використовувався не просто для вжитку, а, ймовірно, був своєрідним засобом для передачі інформації. Тепер такої потреби немає, тож малюнки стали здебільшого просто декором.

Зараз дуже активно розвивається handmade-кераміка, вона має свою аудиторію «фанатів», які знаються на трендах¹, брендах і течіях цього виду мистецтва.

В Україні багато художників-керамістів, які часто представлені на різних виставках і знані у світі, їхні роботи є частиною експозиції багатьох музеїв.

Нині українську кераміку можна класифікувати так: традиційна і сучасна, товари масового вжитку та справжнє мистецтво.

*Розгляньте вироби косівської та опішнянської кераміки. Які характерні риси вирізняють кожну з них? Дослідіть удома, яким посудом ви користуєтеся щоденно. Чи є у вашому побуті керамічні речі? Поцікавтеся, як у повсякденні ще використовують кераміку.
За цим посиланням помилуйтеся роботою майстра-гончара.*

¹ Тренд – тенденція чи явище у певній сфері життя, що задає тон у цій галузі. Зокрема, «бути в тренді» означає «іти в ногу з часом».

Вишивка

Вишивка, вишивання... чи можливо назвати це мистецтво вічно молодим і цікавим для різних поколінь? Чи можна цей вид декоративного мистецтва назвати одним з актуальних трендів у сучасній моді?

Навколо вишивки в одязі суперечки не вщухнуть, напевно, ніколи. Прихильники лаконічного стилю переконані, що хитромудрі візерунки гладдю чи хрестом на речах усе ж дещо застаріли й годяться переважно для народних костюмів або, зрештою, для «подіумних» показів. Актуальнішого й оригінальнішого тренду в сучасному світі й придумати собі не можна, – відстоюють свою позицію шанувальники вишивки. По-своєму мають рацію і ті й ті. Адже про смаки не сперечаються. Смаком насолоджуються, граючись та експе-

риментуючи з апетитними інгредієнтами в стилі. Звичайно, вишивка надасть одягу ексклюзивності, у деяких випадках – навіть розкішності. Але ж іноді її використання може бути незграбним і невлучним. Головне – пам'ятати золоте правило: усього гарного в міру. Вишивка має стати родзинкою образу, його доповненням.

Водночас речі, прикрашені вишитим зображенням, виконаним вручну, набувають унікальності, ексклюзивності, адже вони створюються в єдиному екземплярі. Повсякденний одяг з вишивкою свідчить про неординарність його власника чи власниці та їхню здатність виділитися з натовпу. Отже, вона перетворює звичайні, безликі речі на унікальний, стильний одяг, що, безперечно, привертає увагу.

У давні часи за вишивкою можна було визначити статус людини. Генерали й чиновники високого класу, багаті князі в різні часи носили одяг, розшитий золотом, храми багатих церковних парафій прикрашали вишиті золотом ікони. Для оздоблення свого повсякденного одягу різні верстви населення використовували вишивку гладдю і хрестом, стрічками та бісером.

Судячи з робіт деяких сучасних кутюр'є, художня вишивка взагалі з моди ніколи не виходила. Свою любов до цього виду мистецтва на подіумах демонструють такі гіганти фешн-індустрії, як Alberta Ferretti, Dolce & Gabbana, Gucci і Balmain. Візерунки виконано з найрізноманітніших матеріалів. Використовують дорогі камені й золоті нитки, стекларус, бісер і штучні перли, мережива та стрічки. Ефект приголомшливий! Це вбрання навіть ніяково називати одягом. Безперечно, це – справжні мистецькі шедеври!

Водночас вишивка знаходить прихильників не тільки в середовищі іменитих модельєрів. Досить упевнено вона посідає чільне місце й у нашому повсякденному одязі, робить його особливим, надаючи витонченості та яскравості. Рукотворні або машинні візерунки тепер прикрашають класичні брючні костюми, елегантні блузи, весільні, вечірні та коктейльні сукні. Така прикраса робить річ особливо елегантною. Завдяки їй блузи та ділові костюми стають більш вишуканими. Весільні сукні з вишивкою роблять образ нареченої ніжнішим і жіночнішим. Вечірні сукні з вишитими візерунками надають особливої витонченості, стильності та привабливості.

Окрім суконь та блуз, вишиті візерунки наносять на шорти, футболки, джинси, піджаки. Вишивка на шортах і футболках свідчить про сміливість їхньої власниці чи власника та їхню готовність до експериментів і пригод. Джинси з вишивкою роблять образ яскравим, літнім і легким. Стримані піджаки за допомогою вишитих візерунків набувають особливої гармонійності та вишуканості. Навіть пальто й шуби стали «жертвами» прекрасної вишивки.

Ніщо так не підкреслить індивідуальність і не допоможе виокремити вас із натовпу, як аксесуари й біжутерія, віртуозно розшиті на текстилі з ниток та атласних стрічок, кристалів і бісеру. Майстри вишивають каблучки, сережки, кольє, горжетки. Виходять жіночні й надзвичайно елегантні прикраси!

Розкішний та презентабельний вигляд мають краватки, пояси, шийні й носові хустки, на яких вишито певне зображення.

А якої емоційності та зворушливості надає вишивка дитячим речам! Такий одяг сприяє не тільки емоційному розвитку малюка (уявіть радість дитини від того, що на її платтячку чи сорочечці оселилося, наприклад, кошеня). Відчуваючи яскравий орнамент руками, малеча запам'ятовує зображення, відтак намагається знайти його на інших речах і в книжках.

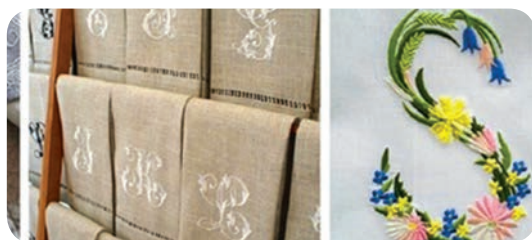
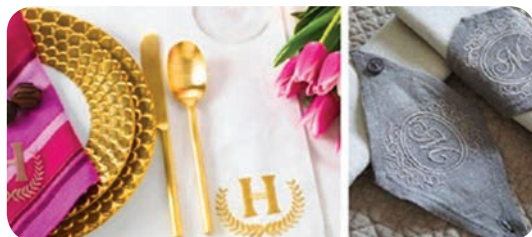

Думаєте, вишивку носять виключно жінки? Іноді навіть справжні брутальні мачо не проти похизуватися в одязі з оригінальним орнаментом, виконаним вручну. Одяг з вишитими малюнками можуть носити буквально всі, починаючи від епатажних, творчих особистостей, художників і поетів і закінчуючи суворими чоловіками. Вишитий орнамент надає речам оригінальності та неповторності. Чоловічий одяг з вишивкою може робити образ особливо мужнім або натомість романтичним та м'яким.

Сьогодні вишивка актуальна в різних сферах нашої діяльності й побуті. Ділові люди досить швидко зрозуміли, що в конкурентній боротьбі цей вид оздоблення виробів можна зробити потужною зброєю. Одними з перших це відчували великі компанії, що проводили промоакції. Вони одягли волонтерів у майки та кепки зі своїми вишитими логотипами. Вишиті картини, вимпели, навіть прапори та візерунки дуже популярні в зарубіжних колег-бізнесменів. Вишивку використовують для прикрашання інтер'єрів, речей із символікою готелів, туристичних баз, яхт-клубів, спортивних клубів. Зокрема, деякі великі ресторани й готелі декорують вишуканими вензелями текстиль в інтер'єрі, підкреслюючи високий статус закладу. Співробітники магазинів, санаторіїв, лікарень, залізниці тощо ходять в уніформі з вишитими логотипами. Навіть чохла для телефонів прикрашають вишивкою.

Подушки, рушники, скатертини у вашому домі теж заживуть по-новому з таким оздобленням. Навіть нехитрий візерунок здатний створити в оселі атмосферу затишку, адже кожен стібок буде зберігати тепло ваших рук.

Вишивання та результат цієї діяльності викликає дедалі більше визнання сучасних модельєрів, видатних діячів культури й шоу-бізнесу, а також людей інших професій. На створення ручної вишивки для подіумних нарядів ідуть місяці. Тому такі речі мають величезну цінність у світі моди.

Сьогодні розшиту річ у гардеробі може дозволити собі кожен. Модні дизайнери – *Жан-Поль Готьє*, *Аделін Андре* та інші – часто використовують вишивку у створенні суконь «від кутюр». А засновник модного будинку *Valentino*, модельєр *Валентино Гаравані*, узагалі зробив вишивку візитною карткою своїх колекцій.

А втім, нині навіть не модельєр, а будь-хто, хто хоче опанувати мистецтво вишивання, легко може зробити це. Найпростіше купити в магазині спеціальні набори для вишивання. Трохи терпіння – і за короткий проміжок часу можна створити справжню картину. До речі, такі картини зараз у моді, а цінність полотна, розшитого своїми руками, багаторазово збільшується в очах власника.

У наші дні вишивальне мистецтво розвивається у двох основних напрямках. Це вишивка ручна й машинна.

Ручна вишивка нині дуже популярна. Знання, пронесені крізь століття, у величезній кількості поширюються через інтернет і друковані видання. Виникають присвячені вишивці спільноти та блоги, де майстри діляться своїми секретами, обговорюють творчі роботи, відновлюють забуті візерунки, роблять спроби відродити старовинні техніки вишивки і шви, у цілому – чудово проводять час, займаючись улюбленою справою.

Машинна вишивка сьогодні є основним напрямом у вишивці. Це копіткий, але цікавий процес створення на тканині візерунків і ма-

люнків будь-якої складності. Спочатку розробляють оригінал-макет малюнка, який планується вишити. На наступному етапі дизайнер машинної вишивки «покриває» макет стібками в спеціальній програмі, добирає тип стібків залежно від товщини нитки, бажаного кольору, градієнта, фактури тканини. Потім програму завантажують у машину, яка виробляє готову вишивку, слідуючи «вказівкам» дизайнера. Вишивка виходить рівною і без будь-яких вад, але що найголовніше – малюнок можна відтворювати як завгодно велику кількість разів. По суті, саме машинна вишивка змогла перетворити це старовинне мистецтво в загальнодоступне «прет-а-порте».

Техніки вишивки

Основними техніками вишивки є *гладь*, *хрест*, *півхрест* і *бісер*. Вишивка хрестом і бісером вимагає від майстра чи майстрині чималої посидючості. У чомусь ця технологія нагадує піксельну графіку¹, адже будь-який найскладніший малюнок складається з хрестиків різних кольорів, тому його відтворення ведеться за розробленою схемою, до того ж що менший розмір хреста, то картинка достовірніша.

Власне хрестик не потребує опису, але його різновиди дуже цікаві.

Болгарський хрест – подвійний, його ще називають левіафаном. Він являє поєднання простого та Андрієвського хреста, як на британському прапорі. Напівхрест – один стібок простого хреста. Є ще подовжений хрестик з додатковим стібком посередині – так званий хрестик «з рядком».

Вишивка гладдю дає змогу створювати найскладніші композиції, з різноманітними колірними переходами, характерними для живої природи. Ряди ниток входять один в один, завдяки чому можна створювати ефект більшої чи меншої затіненості з урахуванням законів перспективи. Іноді люди, які розглядають такі твори вишивання, не можуть повірити, що це вишивка, а не аплікація або живопис.

Про мистецтво майстра чи майстрині судять саме по вивороту, на ньому не повинно бути ніяких вузликів.

Тренди в сучасній вишивці

Вишивка стразами (1) стала актуальною приблизно в 90-ті роки минулого століття. Особливо вдалим виявилось поєднання цих штучних каменів із джинсовою тканиною. Багато майстрів та майстринь із задоволенням розшивали стразами сорочки, куртки, кишені джинсів, сумочки тощо. Стрази надають одягу оригінальності та привабливості.

¹ *Піксельна графіка* (від англ. *pixel* – скорочення від *pix element*) – форма цифрового зображення, створеного на комп'ютері за допомогою растрового графічного редактора, де зображення редагується на рівні пікселів (точок), а розширення зображення настільки мале, що окремі пікселі чітко видно.

Вишивка паєтками (2) – оригінальний спосіб прикрасити свій одяг.

Паєтки – це маленькі блискітки з дірочкою посередині, їх діаметр і форма варіюються. Паєтками можна вишивати візерунки й навіть картини, вони вдало поєднуються з бісером, стразами та звичайними техніками вишивки.

Якщо потрібно заповнити великі площі матеріалу, у поєднанні з різними техніками вишивки використовується *апликація* (3). Вона не вимагає значної витрати ниток, а в разі грамотного використання стає чудовою декоративною прикрасою або може приховати певні огріхи виробу (наприклад, дірки). Гарний вигляд мають веселі апликації на дитячих речах, на молодіжних майках тощо.

Якщо є 3D-кінофільми, чому б не бути *3D-вишивці* (4)? Така оздоба має прекрасний вигляд на речах з будь-якої щільної тканини – наприклад, на бейсболках, спортивних сорочках, – часто тривимірна вишивка прикрашає корпоративний одяг. 3D-вишивка виходить, коли на тканину кріпиться спеціальний матеріал – пух, що обтягається стібками. Переважно в такий спосіб вишивають літери й логотипи, а також використовують його у виготовленні військових шевронів.

Мабуть, ви звертали увагу на вишиті прикраси на дитячому одязі – м'яких, «пухнастих» ведмежат, зайченят, кошечок. Ось цей пухнастий, шовковистий візерунок називається *тафтинг* (5). Така вишивка складається з безлічі маленьких петельок, завдяки чому й досягається «махровий» ефект. Крім одягу, тафтинг можна використовувати в оздобленні предметів повсякденного вжитку – рушників, капців тощо.

Одна з найбільш легких і красивих технік – *вишивка шнуром* або *стрічками* (6). У її основі – шнур чи стрічка, що кріпиться до тканини в різних місцях. Подібним гнучким матеріалом можна створювати численні візерунки та орнаменти на сукнях, сорочках, майках, джинсах тощо. Шнур та стрічка прекрасно поєднуються з паетками та стразами.

Ну, і останній стібок! Вишивка «помандрувала» в інші види мистецтва. Сучасні художники використовують її в поєднанні, наприклад, з фотографією для створення об'ємності зображення.

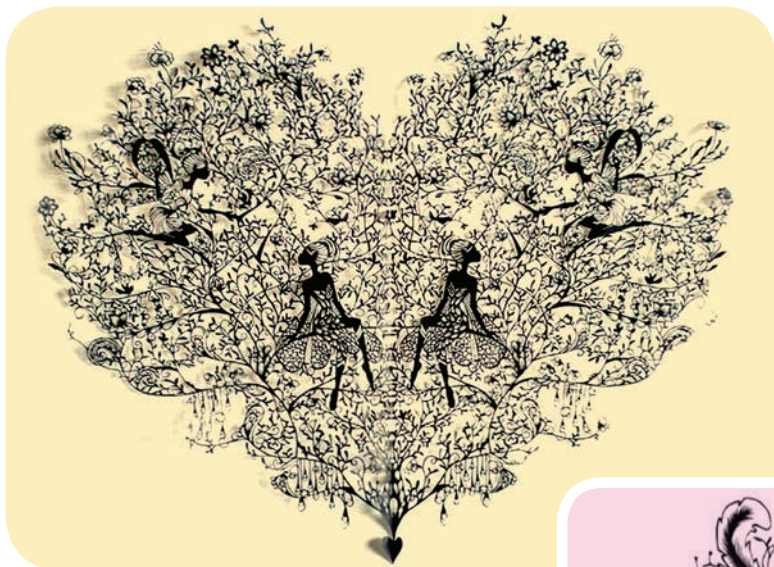
А як ви ставитеся до вишивки? Це старомодно чи сучасно? Подискутуйте в групах. Розгляньте портрети, які вишила американська мисткиня Кейсі Завалья (Cayce Zavaglia). Поміркуйте, чи можна їх поставити в один ряд з фотографією чи живописним твором. Поясніть свої міркування.

Паперові дива

Ще в дитинстві ми всі намагалися творити дива за допомогою ножиць і паперу. А справжні майстри створюють із цього, на перший погляд звичайного, матеріалу неймовірні речі, прикрашаючи наше життя.

Мистецтво ажурного вирізування з паперу відоме у світі під різними назвами: цзяньчжі в Китаї, кірі в Японії, шереншніт у Німеччині, силуєт у Франції, вичінанка в Польщі, рейзеле в Ізраїлі, витинанка в Україні та Білорусі, пейперкат або пейпєвок в англійських країнах тощо.

Твори японської художниці
Хіни Аоями (Hina Aoyama)

Найдавніші традиції вирізання з паперу належать до китайської цивілізації. Поява цього виду мистецтва сягає в глиб віків, до моменту відкриття технології виробництва паперу з бавовни (206 р. до н. е. – 220 р. н. е.). Спочатку через високу вартість паперу вирізання з нього було переважно заняттям придворних, які виготовляли ажурні папери для прикраси у вигляді квітів і метеликів для прикрашання жіночих зачісок, а також наклеювали вирізані картини на обличчя біля скронь. Поступово, у міру того як папір ставав дешевшим і доступнішим, мистецтво вирізання поширилося і серед простого люду та стало головним атрибутом китайського театру тіней.

Ажурні композиції, вирізані з паперу, відомі в Китаї під назвою «цзяньчжі», стали найпопулярнішим видом декоративно-ужиткового мистецтва, завдяки традиції прикрашати ними вікна напередодні «Свята Весни» (китайського Нового року). Вирізані з найтоншого паперу або шовку ажурні елементи також наклеювали на повітряних зміїв і ліхтарики, які були незмінними супутниками всіх китайських свят. Часто вирізки з чорного, синього й червоного паперу використовували як художні шпалери.

Вирізками прикрашали вікна будинків, створюючи подобу вітража. Зображували птахів, звірів, символи щастя і добробуту. На двері наклеювали вирізки з орнаменту та ієрогліфів з побажаннями «добробуту в усі пори року», «сприятливої для врожаю погоди» тощо.

У мистецтві цзяньчжі популярною є тема зображення знаків східного зодіаку, адже гороскоп – унікальний документ, що може розповісти кожному про його характер і долю. Найпопулярніший сувенір з Піднебесної – візуальний знак «цзяньчжі» із символами східного зодіаку.

У наші дні китайські витинанки занесено ЮНЕСКО до переліку елементів нематеріальної культурної спадщини людства.

Традиційні вироби цзяньчжі

У міру того як технологія виготовлення паперу ставала відомою серед інших народів, розвивалося та ширилося світлом мистецтво вирізання ажурних візерунків. Спочатку вирізки органічно влилися в побут народів Японії, Кореї, Індонезії, у XIII столітті ажурні прикраси з паперу з'явилися в Ірані, а в XV столітті через Персію і Туреччину потрапили до Європи.

Витинанка «Писанкові півники» Юлії Датченко

Фіранка на вікні (Україна)

Польська вичінанка

Схарактеризуйте паперові образи. Поміркуйте та обговоріть, чому це мистецтво популярне в усьому світі.

Костюм з паперу Асі Козіної

Узявши початок у Китаї, мистецтво художнього вирізання з паперу підкорило багато країн і прижилося настільки, що його вважають своїм споконвічним ремеслом багато народів. І в різних куточках світу водночас із традиційними виробами з'являються справжні паперові шедеври.

Вироби Патрика Кабрала (Філіппіни)

Об'ємні кірігами. Масайо Фукуда, псевдонім Кірі Кен (Японія)

У Японії цей вид мистецтва отримав дуже активне поширення. Нині це досить велика сфера дизайну, що розвивається з кожним днем. Ажурні вирізки широко застосовують для прикрашання інтер'єрів, створення упаковок для подарунків тощо. Японські майстри навчилися вирізати з паперу найтонші, подібні до павутинки, речі, до яких доторкнутися страшно.

Сучасні дизайнери та оформлювачі високо оцінюють художні особливості мистецтва вирізування з паперу, широко використовуючи його в рекламі та ілюструванні книжок, оформленні інтер'єру й вітрин магазинів тощо.

Вироби з кірігами

Книжки з об'ємними ілюстраціями

Чи були у вашому користуванні вироби з художнім вирізуванням? Які це були речі?

З розвитком техніки та впровадженням у наше життя комп'ютерних технологій розширилися перспективи використання основних композиційних принципів побудови орнаментального декору для створення складних композицій, які використовуються як самостійні закінчені декоративні твори для оздоблення інтер'єру або як елементи композиції при створенні єдиного образного рішення оформлення різних свят і фестивалів.

Пройшовши шлях від простих візерунків до найскладніших силуетних композицій і найбагатших ажурних візерунків, художні вирізки дедалі більше привертають увагу професійних художників, що використовують виражальні засоби та прийоми вирізування для втілення своїх ідей у різноманітних напрямках.

Сьогодні паперові візерунки використовують насамперед для прикрашання інтер'єру квартир та офісів, де цей вид декору добре поєднується із сучасними стилями завдяки своїй виразності, доступності матеріалу й простоті виготовлення. Ажурні картини стають частими експонатами виставок, формуючи особливий тип виставкових творів високої художньої цінності.

Значні досягнення сучасних майстрів вирізування з паперу та багатовіковий досвід народних митців – ось невичерпне джерело, яке живить мистецтво ажурної вирізки.

Поміркуйте, які якості формуються у людини в процесі ажурного вирізування з паперу. Чи потрібні ці якості в інших видах життєдіяльності? Поясніть свої думки.

Архітектура: творчий пошук та втілення сміливого задуму

II.

Людина і місто

Кожне місто має своє «обличчя», неповторний образ. Іноді, особливо якщо це промислові міста, вони видаються однаковими, типовими. Утім це тільки здається. У кожному місті є якісь особливі місця, будівлі або цілі комплекси споруд, які залишаються в пам'яті. Власне вони і створюють той неповторний образ міста.

Сучасні мегаполіси мають схожий вигляд, а втім, між ними все ж є відмінності. У Європі в основі системи містобудування здебільшого лежать античні та середньовічні системи піших вулиць. Ці міста мають свою давню історію, за конструкцією – розбудовувалися та розвивалися від центру. Вони зручні для пішоходів, які мають змогу надихатися

Прага

Львів

красою архітектурних пам'яток минулого й сучасності, відпочивати, блукаючи звивистими вуличками. І можливо, це один із чинників, що приваблює багатьох відвідувачів з усього світу.

Мегаліси, що виникли останніми століттями, здебільшого створені на основі прямокутної мережі вулиць, об'єднаних у невеликі квартали. У їхній основі – широкі шосе та великі будинки, що виростають уздовж нього. Утім обидві моделі існують у нашому світі, і в цих містах живуть наші сучасники.

Дубаї. Фото: Darcey Beau/Unsplash

Наука містобудування має багатвікову історію. У Давньому Єгипті, Межиріччі та інших регіонах давнього світу під час будівництва міст застосовували поділ на геометрично правильні квартали, зонування забудови за соціально-майновими ознаками, створювали найпростіші системи водопостачання й каналізації.

У Давній Греції під час планування міст також брали до уваги місцеві природні умови й підкресливали значення агори й акрополя (осередків політичного й релігійного життя) як композиційних центрів міст. У Давньому Римі регулярне планування стало основним (міста Помпеї, Тімгад, Остія та ін.). Римляни системно ставилися до питання формування міста, створювали розгалужені системи водопостачання й каналізації, мостили й озеленювали вулиці.

Середньовічні європейські міста, огорожені міцними стінами, представляли собою мережу кривих і вузьких вуличок навколо замку, собору або торговельної площі. Обмеженість території, захищеної міськими укріпленнями, зумовила високу щільність забудови міста багатоповерховими житловими й громадськими будинками, які здебільшого були позбавлені будь-якого благоустрою.

В епоху Відродження нові економічні потреби й умови громадського життя спонукали до переосмислення впорядкування забудови міст. І як результат – у західноєвропейських містах того часу

почали розробляти та споруджувати ансамблі площ (наприклад, ансамбль площі Капітолія в Римі, 1546, архітектор Мікеланджело).

Протягом XVIII – початку XIX ст. з'явилися нові прийоми побудови міських ансамблів, засновані на ідеї краси більшого архітектурно організованого простору, де органічно поєднувалися міська забудова й елементи природи.

З початку XVIII ст. активно розвивалося містобудування. За регулярним планом будувалися нові міста або перебудовувалися старі, які вирізнялися просторовим взаємозв'язком і художньою єдністю архітектурних ансамблів, де стара забудова гармонійно поєднувалася з новою. У багатьох містах застосовували променеву систему вулиць, які були спрямовані до центрального ядра міста. Це становило основу всієї планувальної композиції.

З початку XX ст. здебільшого у Європі почали будувати бюджетні житлові комплекси. Їхньою характерною ознакою було планування комплексу загалом – урахування найвигіднішої орієнтації будинків, облаштування озелених ділянок для відпочинку й майданчиків для ігор дітей, забудова інфраструктури (підприємств побутового призначення, шкіл тощо).

Водночас у США й низці інших неєвропейських країн більшість міст забудовували на основі одноманітної прямокутної мережі вулиць, що утворює невеликі близькі один до одного квартали.

Яким же потребам має відповідати архітектура сучасного міста? Як наші міста зробити затишними та зручними для життя?

Архітектура кожного міста багато в чому визначає сприйняття простору, створює настрій і безпосередньо впливає на наш спосіб життя. Тому важливо, щоб вона мала позитивний вплив на наш емоційний стан і задовольняла наші основні потреби.

Величезна кількість висотних будинків, двори без зелені, непорядковані пустирі й безгосподарні території «тиснуть» на нас, псують настрій. Водночас продумані рішення щодо міського благоустрою роблять повсякденне життя більш зручним і приємним – ми це відчуваємо, зокрема, завдяки комфортній, безпечній мережі пішохідних зон та можливості йти по тротуару, на якому не припарковано автомобілі.

Щонайперше архітектурні споруди та їх простір мають задовольняти потреби мешканців. Доведено, що для відчуття затишку людині зазвичай потрібно перебувати в оточенні будинків не вище ніж у 6–8 поверхів. Саме тому багато хто так любить європейську, наприклад італійську, архітектуру, яка створювалася з думкою про комфорт містян. Однак і висотки на 25 поверхів можна зробити комфортними й затишними, зробивши акцент на благоустрої і мультифункціональності забудови. Усі повороти, доріжки, огорожі мають бути співмасштабними людині, коли з будь-якої точки двору дивитися на простір на «рівні очей». У такий спосіб у сприйнятті мешканців нівелюється висота самої будівлі, створюється відчуття камерності, затишку й безпеки.

Створення мобільності міст і збереження їхньої екології

Швидкий стихійний розвиток міст у поєднанні з бурхливим розвитком автомобільного руху, промисловості поставив перед архітекторами нові виклики: створення мобільності в містах, збереження екології тощо.

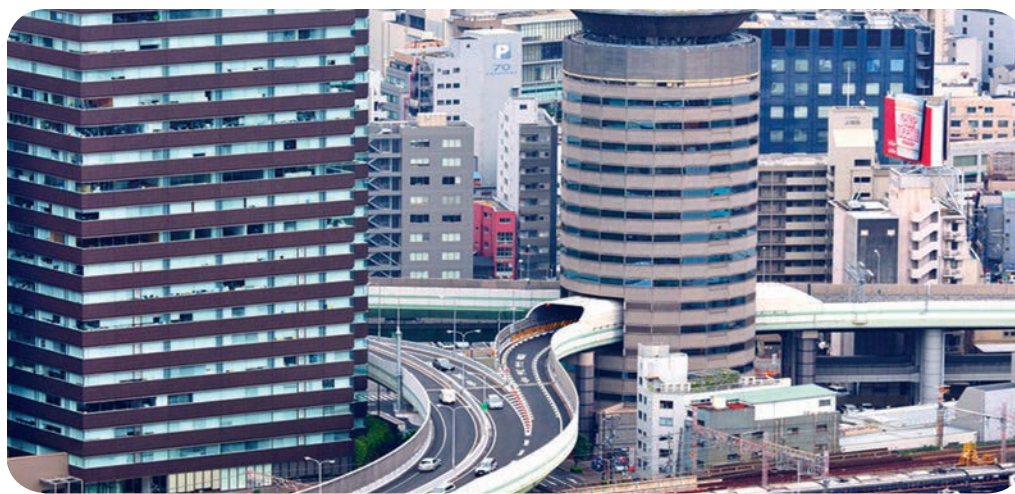
Щоб розв'язати проблему комфортного пересування містом, архітектори створюють транспортні розв'язки, які б гармонійно вписувалися в ландшафт міста й мали високу пропускну здатність. Наприклад, одна з найбільших у світі – Рухі Viaduct (Шанхай) – складається з шести рівнів і пропускає тисячі автомобілів за годину.

Одним із чудес сучасної архітектури є Nanpu Bridge – кругова розв’язка загальною довжиною 8346 метрів, що плавно перетікає у грандіозний міст через річку Хуангпу (Шанхай). Головна перевага дорожньої розв’язки мосту – це круговий дизайн естакади, який дозволяє максимально економно використовувати корисну площу. Крім того, він виглядає дуже естетично – з висоти Nanpu Bridge нагадує дракона зі згорнутим хвостом.

А в Осаці (Японія) є єдина у світі дорога Gate Tower Building, що проходить прямо через офісну 16-поверхову будівлю на рівні з четвертого по сьомий поверхи.

Додамо, що всі ці будівельні споруди, попри масштаби, складають гармонійну, цілісну композицію картини міста.

За бажання перегляньте відеоролик про чудеса інженерної думки – мости-трансформери, що допомагають робити життя людини комфортнішим.

Екологічні проблеми дедалі гостріше постають у мегаполісах. Наша планета дуже страждає від промислового забруднення. Тож архітектори шукають шляхи поліпшення екологічної ситуації в містах. Корисні, зручні й просто незвичайні архітектурні проекти реалізуються в різних країнах світу з метою зробити життя людей кращим. Прикладом цього є проєкт із двох житлових веж «Вертикальний ліс», який створили дизайнер *Мішель Брунелло* та архітектор *Стефано Боєрі* в Мілані (Італія). За підрахунками архітектора та фахівців з ботаніки, спільно з якими створювався проєкт, двадцятисемиповерховий сад Bosco Verticale замінює гектар справжнього лісу (900 дерев, 5000 кущів, 11 000 інших рослин). Усі насадження живляться водою завдяки спеціальним інженерним системам будівлі. Під час розташування дерев враховували вітрові умови безпеки, тестуючи кожний саджанець в аеродинамічній трубі. Головна мета проєкту – зменшити забруднення повітря в містах, де спостерігаються критичні показники вуглекислого газу та шкідливих речовин.

«Вертикальний ліс», м. Мілан, Італія

Архітектурне диво австрійського художника *Фріденсрайха Хундертвассера* та архітектора *Хайнца М. Спрінгменна* – «Лісова спіраль» (на с. 36). Це закручений у мушлю дванадцятиповерховий житловий будинок у м. Дармштадт (Німеччина). Хитромудра конструкція на 105 квартир у вигляді спіралі має зелений дах із травою, кущами й деревами. У дворі споруджено дитячий ігровий майданчик, є навіть невелике штучне озеро. У «Лісовій спіралі» цікаві вікна – вони не утворюють прямої лінії, а розкидані по стінах у хаотичному порядку. Суть творіння зводиться до того, що треба споруджувати будинки, які вписуються в навколишній ландшафт і водночас не схожі один на одного – індивідуальні, як і будь-які живі істоти.

Будинок «Лісова спіраль», м. Дармштадт, Німеччина (фасад, вигляд з висоти пташиного лету)

Офісна будівля, м. Сантьяго, Чилі

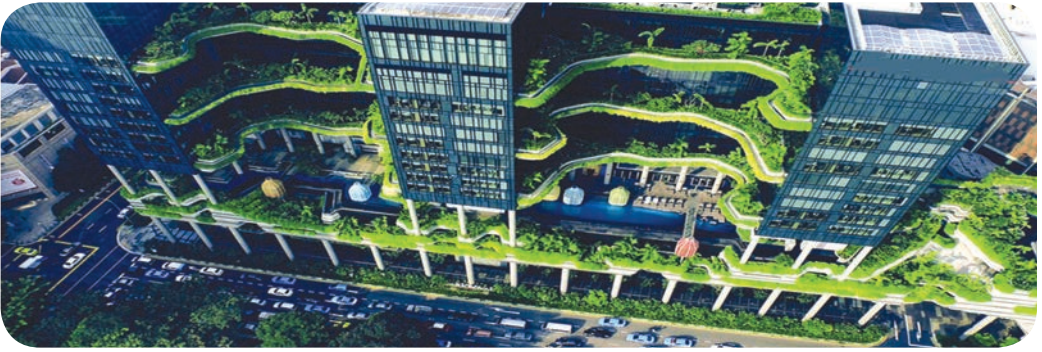
На фасаді офісної будівлі в Сантьяго архітектори *Енріке Броун* і *Борья Хуїдобро* створили висячі сади, які не тільки втілюють художній задум, але й захищають внутрішні приміщення від інтенсивного сонячного світла. Тобто функціонують як своєрідні жалюзі.

Архітектурні рішення дозволяють створити атмосферу приватності навіть на невеликих територіях.

Наприклад, будинок-гора в Копенгагені (Данія) спроектовано як величезний паркінг, горішнім рівнем якого є житлові квартири. Кожна з квартир комплексу має власну окрему терасу, а їх сукупність формує озеленений дах житлової споруди.

Будинок-гора, м. Копенгаген, Данія (фасад, квартири з терасами)

«Біологічна» архітектура, м. Сінгапур

«Біологічна» архітектура шириться світом. У Сінгапурі активно впроваджуються ідеї об'єднання сучасного містобудування з унікальною красою азійської природи. Одним із натхненників цих ідей є екоархітектор *Річард Хасселль*. Він займається інтеграцією ландшафту, архітектури та урбанізму в спорудженні висотних будівель для поліпшення якості життя мешканців мегаполісів високої щільності.

Подібні будівлі очищають повітря, створюють сприятливий мікроклімат, а також вирізняються оригінальним дизайном, що змінюється з порами року. Звичайно, вагомий ефект від таких споруд можливий лише в разі забудови цілих районів. Крім того, проблеми забруднення повітря в містах повинні вирішуватися комплексно: закладанням парків, зелених зон, а також масовим введенням електротранспорту.

Водночас у контексті ідей збереження та економного використання природних ресурсів архітектори переймаються тим, як створити «розумні» будинки майбутнього, у яких гармонійно поєднуються краса, естетика та функціональність. Архітектори проєктують будинки, дбаючи про зовнішню естетику та максимальну енергоефективність внутрішніх помешкань. Зокрема, уже існують цілі поселення, орієнтовані на сонячну енергію, якою живляться всі тутешні будинки.

У Фрайбурзі (Німеччина) є незвична 14-метрова споруда зі спіральними сходами всередині – «Геліотроп». Будинок обертається довкола своєї осі синхронно до руху сонячного диска, накопичуючи енергію.

«Геліотроп», м. Фрайбург,
Німеччина

Перегляньте відеоролики. Поміркуйте, які додаткові заходи, ресурси (технічні, людські тощо) потрібні для ефективного функціонування «зеленої» архітектури. Обговоріть переваги «зелених» проєктів.

Збереження та осучаснення архітектурного спадку

Містам багатьох країн властиві тенденції до переосмислення традицій. Жити в сучасному просторі, але водночас не забувати історії цього місця – ще одне завдання, яке розв'язує сучасна архітектура. Існує чимало міст із багатою історичною спадщиною, тому важливим питанням сучасності є уникати хаотичності в будівництві нових висоток, узгоджувати їх образ із тією унікальною композицією міста, що постала з нашарування культурних епох, забудов різних років. Водночас потрібно дбати про головне – створювати середовище комфортного та безпечного проживання сучасників. Адже архітектура заради архітектури не має жодного сенсу. Тут значно важливіше зуміти знайти баланс, визначити основні чинники, які формують образ міста, підкреслюють його головну цінність, те, завдяки чому воно набуло самобутності, – і вже від цього відштовхуватися у збереженні його автентичності.

Різні європейські міста розв'язують цю проблему індивідуально. Наприклад, у Парижі висота сучасних будівель у центрі підпорядкована висоті історичної забудови.

Панорама м. Париж, Франція

Швейцарію називають одним із взірців сучасного планування міста – вулиць, громадських просторів та новітньої архітектури. Тут полюбляють старі об'єкти перетворювати на зручні простори або гармонійно поєднувати їх із сучасною забудовою.

Зразки швейцарської архітектури

У Відні натрапляємо на чимало прикладів реконструкції старих будинків. Мансардний поверх таких споруд виконано у стилі, який часто контрастує із самим будинком, утім це не порушує його загального сприйняття, тож будівля гармонійно вписується в ландшафт історичного міста.

Було

Стало

Реконструйовані будинки, м. Відень, Австрія

У Лондоні є новий район – Coal Drops, ультрасучасні житлові комплекси, магазини та громадські простори якого природно вписалися у давню забудову. Наприкінці XIX ст. тут були вугільні склади. Після того як потреба у великій кількості вугілля відпала, величні цегляні будівлі з красивими литими чавунними деталями втратили свою значимість. На початку 2000-х років у межах проєкту повторного освоєння території цей комплекс забудов перетворився на модний і затребуваний торговий центр. І цей мікс старих металевих конструкцій та нових будівель виглядає естетично, сучасно, до того ж історичну спадщину міста максимально збережено.

Coal Drops, м. Лондон, Велика Британія

Разом з тим існують яскраві зразки поєднання історичної архітектури з новітніми ультрасучасними будівлями. Наприклад, найпопулярніший у Німеччині океанаріум Ozeaneum розташований у самісінькому історичному центрі старовинного містечка Штральзунд, який внесено до переліку об'єктів світової спадщини ЮНЕСКО.

Філармонія, м. Щецин, Польща

Океанаріум, м. Штральзунд,
Німеччина

Музей Софії в Болгарії

Дзеркальний будинок,
м. Грац, Австрія

Житловий будинок,
м. Копенгаген, Данія

Подискутуйте щодо доцільності збереження та оновлення історичної архітектури.

Beko Masterplan – це комплекс апартаментів, офісів і простору для відпочинку, розташований на покинутій території старої текстильної фабрики Белграда, який створила видатна архітекторка сучасності *Заха Хадід*. Цей історичний промисловий квартал, розташований лише в 500 метрах від центру міста, довго не був залучений до його інфраструктури. А сьогодні це величезний архітектурний «організм», що живе бурхливим міським життям.

Beko Masterplan, м. Белград, Сербія
(фасад, вигляд з висоти пташиного лету)

А чи звертали ви увагу, як сплановано ваше місто чи район? Чи враховано в ньому гармонійне поєднання будівель між собою? Чи продумано зручне й комфортне проживання людей у вашому населеному пункті? Як вирішуються екологічні проблеми? Чи бере громада в цьому активну участь?

Перегляньте відеоролик разом з друзями. Обговоріть шляхи збереження традицій у сучасній архітектурі.

Неймовірні фантазії в камені

У дитинстві багато хто з нас мріяв жити в казкових будиночках. Дехто навіть намагався будувати їх зі старих непотрібних коробок, деталей конструкторів, домашнього начиння тощо. Минали роки – і від цих бажань здебільшого нічого не залишалось. Однак архітектори втілюють свої мрії та прагнення інших людей у життя. Вони споруджують різноманітні будинки, деякі з них просто вражають. Зауважимо, що будівлі різного призначення – житлові, громадські, культові споруди – були в усі часи. Ми ж маємо змогу дивуватися незвичайним архітектурним шедеврам сучасності.

Будівлі, які спроектувала архітекторка Заха Хадід, неможливо сплутати ні з чим. Вона – творець неймовірної архітектури майбутнього. Зведені в різних місцях земної кулі, її захопливі споруди всюди залишаються «прибульцями». До слова, це перша у світі жінка-архітектор – лауреат Прітцкерівської премії (аналог Нобелівської премії) в галузі архітектури 2004 року.

Центр Гейдара Алієва – це сучасний культурний центр, який став новим символом Баку й усього Азербайджану. Він являє собою комплексну споруду, що включає аудиторіум, музей, концерт-хол, виставкові зали та адміністративні офіси.

Центр Гейдара Алієва,
м. Баку, Азербайджан

Вражає несподіваним рішенням будівля одного з корпусів Гонконгського політехнічного університету «Jockey Club Innovation Tower». Це 15-поверховий комплекс, який здатний щодня приймати до 1800 студентів і співробітників. Почерк архітекторки Хадід упізнаваний з першого погляду – тут і характерні плавні лінії, і частини будівлі, що «перетікають» з однієї в іншу, і досконала футуристичність споруди. У середині також розташована школа дизайну та музей дизайну з галереями для постійних і тимчасових експозицій.

Політехнічний університет, Гонконг

У Макао (Китай) за проектом Захи Хадід зведено 40-поверховий готель, будівля якого складається з двох веж, з'єднаних на рівні під'їзду й даху, з кількома додатковими мостами посередині.

40-поверховий готель, м. Макао, Китай

Будівля фонду Луї Віттон,
м. Париж, Франція

Будівля музею V&A Dundee,
м. Данді, Шотландія

Водночас велика кількість талановитих архітекторів утілюють свої іноді неймовірні проекти в різних куточках світу. Одним з яскравих зразків сучасної архітектури є будівля фонду Луї Віттон. Цей сучасний музей мистецтва спроектував архітектор *Френк Гері*. Тут можна відвідати виставки різних жанрів і напрямів. Крім виставок, у будівлі проходять концерти, майстер-класи, виступи діджеїв та інші заходи.

Музей V&A Dundee в Шотландії – філіал Музею Вікторії та Альберта, що повністю присвячений дизайну. Будівля музею, спорудженого за проектом японського архітектора *Кенго Кума*, нагадує незвичної форми корабель, який пришвартовувався до берега. Фасад споруди перекритий понад 2 тисячами бетонних панелей, що роблять конструкцію «рифленою».

А фасад цього будинку в Цюриху – з родзинкою. Він цілком складається з різнокольорових віконниць, що повністю рухомі та автоматизовані. Завдяки цьому дім отримав вигадливу назву «Механічний балет» (німецький архітектор *Мануель Герц*). Окрім індивідуального освітлення в помешканні, за допомогою цих віконниць можна за лічені хвилини «споруджувати» балкони й тераси.

Будинок з механічними
віконницями, м. Цюрих, Швейцарія

Перегляньте відеоролик про будинок «Механічний балет». Що незвичайного в цій споруді?

А ось ще один незвичайний житловий будинок у вигляді хвилі, що збудовано в данському місті Вайле (розробник – архітектурне бюро *Henning Larsen Architects*). Житловий комплекс уміщує 5 корпусів загальною площею 14 тисяч квадратних метрів.

Житловий будинок-хвиля, м. Вайле, Данія

Вигнутими лініями надихався також український архітектор *Микола Матющенко*. Його творіння розміщене на 11-й станції Великого Фонтану в Одесі. Вигнуті обриси будівлі майже не передбачають прямих ліній і кутів.

Будинок «Хвиля», м. Одеса, Україна

«Будинок-кошик»,
штат Огайо, США

«Перевернутий будинок»,
штат Теннессі, США

Водночас у світі є архітектурні твори, які звертають на себе увагу своєю незвичайністю й дивакуватістю.

«Будинок-кошик» – одна з найхімерніших офісних будівель у світі. Це 7-поверхова будівля площею 180 тисяч квадратних футів у формі кошика для покупок. Розрахована споруда на близько 500 працівників.

«Перевернутий будинок» – незвичайний музей у штаті Теннессі: у ньому є кімната з імітацією землетрусу магнітудою в шість балів, кімната для медитацій, віртуальні американські гірки. Меблі в цьому химерному будинку звисають зі стелі, інакше кажучи, «усе догори дригом».

Перевернутий будинок є і в Україні – у селі Поляниця, що на Івано-Франківщині. Усередині нього, як і в його американського «двійника», усе поставлене «з ніг на голову».

Дивлячись на інший чудернацький будинок у Сопоті (Польща), можна подумати, що будівля розплавилася на сонці, «скривилася» під впливом чогось, а може, це взагалі оптична ілюзія, яка спотворює справжнє бачення. «Кривий будинок» цілком заслужено отримав свою назву, адже в його конструкції відсутні рівні місця та кути. Цей кумедний архітектурний шедевр придумали два польських архітектори: *Шотінських* і *Залевський*. Джерелом натхнення для проектування такої незвичайної будівлі стали малюнки *Яна Марціна Шанцера* та *Пера Оскара Дальбергау*.

Перевернутий будинок,
село Поляниця, Україна

«Кривий будинок», м. Сопот,
Польща

«Танцюючий будинок», м. Прага,
Чехія

пацієнтів і лабораторії. Водночас є простори для проведення банкетів, вечірок, зустрічей, доходи від яких дозволяють фінансувати діяльність центру.

Хабітат 67 – житловий комплекс зі 146 квартир у Монреалі. Канадсько-ізраїльський архітектор *Моше Сафді*, споруджуючи будівлю, хаотично розмістив 346 не схожих один на одного кубиків. Він мав на меті зробити кожен квартиру унікальною, створити комплекс із окремих, незалежних ділянок зі своїми палісадниками та двориками, і водночас оптимально використати простір, щоб на порівняно невеликій площі розмістилося якомога більше людей.

Центр здоров'я мозку,
м. Лас-Вегас, США

Хабітат 67, м. Монреаль,
Канада

Інше кубічне диво архітектури є в місті Роттердам. Нідерландський архітектор *Пім Блом* спроектував цілу вулицю квадратних будівель, повернених на 45 градусів і поставлених одним із кутів на звичайні одноповерхівки. Сам куб – триповерховий: унизу розташована вітальня з вікнами на асфальт, на другому рівні – спальні й ванни, а на третьому поверсі – невелика пірамідальна кімната, яку можна пристосувати під солярій, дитячу, мініобсерваторію або зимовий сад. Один куб використовується як музей Show Cube, у якому за допомогою різних фотографій, відео й 3D-панелей можна зрозуміти, як це – жити в кубічному будинку.

Кубічні будинки, м. Роттердам, Нідерланди

Культові споруди теж не оминули модерністські впливи. Через те що релігія включає звід моральних норм і типів поведінки, обрядів, культових дій об'єднань людей, організацій, що ґрунтуються на певних традиціях, складаються стереотипи, що й культові будівлі мають бути традиційними. Утім історія свідчить, що саме з будівництва храмів починалися та ширилися світом усі архітектурні новації, нові стилі й напрями. До наших днів збереглися величні культові споруди різних часів. І нині з'являються не менш грандіозні творіння сучасних архітекторів.

У центрі Рейк'явіка (Ісландія) височіє лютеранська церква Гатльґрімскір'я. Велична будівля заввишки 75 метрів здатна вмістити 1200 осіб. Над проектом довгих 38 років працював архітектор *Гудйоун Самуельсон*. Храмова вежа з монументальним годинником використовується також як оглядовий майданчик, куди можна піднятися ліфтом, – звідти видно весь Рейк'явік, океан та гори.

Церква Гатльґрімскір'я, м. Рейк'явік, Ісландія

Кафедральний собор Успіння Пресвятої Діви Марії Біл побудований у Сан-Франциско у другій половині XX століття. Його творці – всесвітньо відомі італійські архітектори *П'єр Луїджі Нерві* і *П'єтро Беллускі*. Особливо примітний тут купол, що складається з восьми сегментів – гіперболічних параболоїдів, які на висоті 60 м зливаються в хрест.

Кафедральний собор Успіння Пресвятої Діви Марії Біл,
м. Сан-Франциско, США

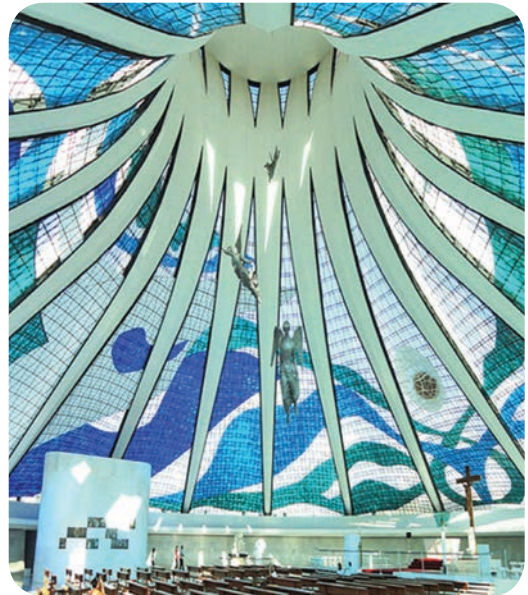
Грандіозну церкву Милосердного Бога Отця побудував у Римі американський архітектор *Річард Маєр*. Ідея такого незвичайного проекту була відібрана на міжнародному конкурсі.

Коротше кажучи, цей унікальний храм символізує собою корабель із трьома вітрилами, а вітрила, своєю чергою, – Святу Трійцю. Дзеркальне покриття на фронтальному боці церкви нагадує нам про воду, найважливішу частину таїнства хрещення.

Церква Милосердного
Бога Отця, м. Рим, Італія

Кафедральний собор Пресвятої Діви Марії – справжня окраса Бразилії, що складається із 16 гіперболоїдних колон. Вони символізують руки, підняті до неба. Усередині собор прикрашений приголомшливим підбанним вітражем. Примітно, що автором собору був знаменитий на весь світ архітектор *Оскар Німеєр*, який ніколи не приховував своїх атеїстичних поглядів. Тому католицька церква довгий час відмовлялася проводити освячування храму. У 1988 році Оскар Німеєр отримав Прітцкерівську премію за проєкт собору.

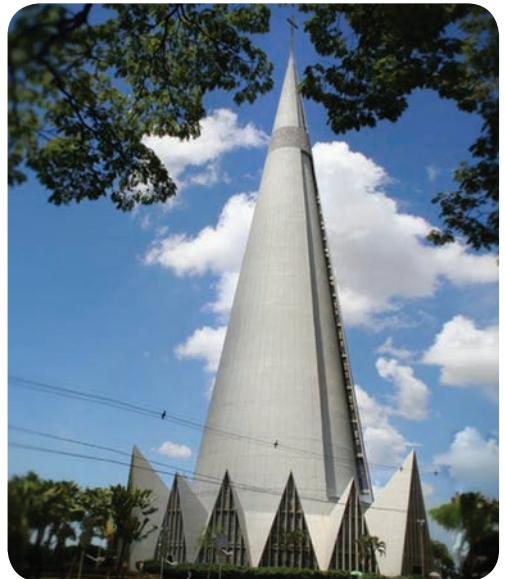

Кафедральний собор Пресвятої Діви Марії, м. Бразилія, Бразилія

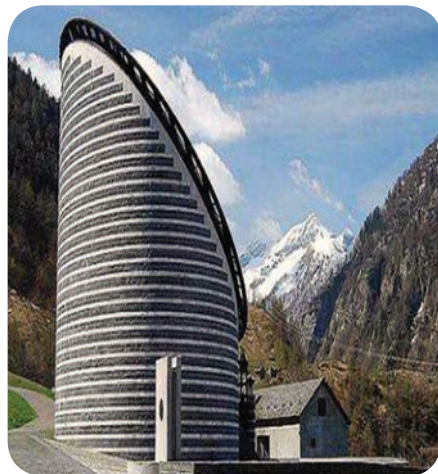
Собор – мала базиліка Матері Божої Славної – це найвищий у Латинській Америці католицький собор. Його висота становить 114 метрів, плюс ще 10 метрів має хрест на вершині.

Форма споруди була створена під враженням від вигляду радянських супутників. Первинний проєкт цієї будівлі запропонував дон *Жайме Луїс Коельо*, а спроектував її архітектор *Жозе Аугусто Беллуччі*.

Мала базиліка Матері Божої Славної, м. Маринга, Бразилія

Унікальна церква Іоанна Хрестителя в селі Моньє (Швейцарія) здається справжнім «прибульцем» на тлі мальовничих гір. А проте будівництво церкви має драматичну передісторію. У 1986 році лавина повністю знищила маленьке село Моньє. Разом з будинками була зруйнована й місцева церква. І тоді жителі на чолі з мером вирішили побудувати поминальний храм на місці старої церкви. На допомогу їм прийшов винятково талановитий італійський архітектор *Маріо Ботто*.

Церква Іоанна Хрестителя, с. Моньє, Швейцарія

Храм Лотоса – один з найдивовижніших храмів Індії неподалік Нью-Делі. Незвичайним є те, що всередині він узагалі позбавлений предметів культу й розписів. Храм сповнений глибокого сенсу саме як будова, виконана у формі ідеальної й символічної квітки лотоса. Лотос є квіткою, що налаштовує на відчуття чогось неземного, неприродного, особливо коли перебуваєш усередині храму. 27 кам'яних пелюсток з бетону покриті грецьким мармуром. У центральний зал можна потрапити через 9 дверей. Діаметр залу становить 75 метрів, висота – 31 метр, і вміщає він близько 1300 осіб. Навколо храму розбито безліч ставків та озер, і все це поєднується в симетричну фігуру, якщо дивитися згори. Чи ж це не справжнє диво?!

Храм Лотоса, Індія

Білосніжна мармурова мечеть шейха Зайда – одна із шести найбільших мечетей у світі, розташована в Абу-Дабі. Вона була відкрита у 2007 році, а з березня 2008-го екскурсії по мечеті доступні всім, хто бажає, а не тільки мусульманам.

І це – маленька «краплинка» в безмежному океані красивих і функціональних будівель, які подарував геній архітектурної думки сучасності.

Мечеть шейха Зайда, м. Абу-Дабі, Об'єднані Арабські Емірати

Перегляньте відеоролик про мечеть шейха Зайда.

За всієї розмаїтості архітектурних форм сучасних культурних споруд їх об'єднує одна спільна риса. Поміркуйте яка. Поцікавтеся, які культурні споруди є в місцевості, де проживаєте ви. Як би ви їх схарактеризували – традиційні чи модернові? Які ознаки свідчать на користь ваших міркувань?

А вам доводилося бачити красиві й незвичайні будівлі? Чим вони вас привабили? Які почуття викликали? Поцікавтеся, які види будівель переважають – житлові, громадські, культурні. А в якому будинку хотіли б жити ви?

Дизайн у нашому житті

Дизайн – мистецтво робити життя зручним і красивим

Мабуть, ні для кого не стане новою твердження «ми живемо у світі дизайну». Кожен з нас у душі великий шанувальник усього прекрасного. Кому сподобається потворна побутова техніка, незручне крісло або сайт в інтернеті, яким важко користуватися? Хто захоче пофарбувати стіни свого житла в кольори, які дратуватимуть? Звичайно ж, ми хочемо отримувати задоволення від зручних і корисних речей у нашому повсякденні, нам подобається перебувати у красивому стильному приміщенні тощо. Усе це – зручність, функціональність, гармонійність – у полі діяльності дизайну.

Дизайн став глобальним феноменом, що охоплює найрізноманітніші сфери – від архітектури та виробництва меблів до комп'ютерної графіки. Спробуймо розібратися, у чому ж його особливості. По суті, місія дизайну – робити наше життя зручним та комфортним. І тому фахівці цієї проектно-творчої діяльності працюють над створенням красивих і зручних промислових виробів, формуванням раціонально сформованого естетичного й функціонального довкілля, зручного й художньо організованого цифрового середовища тощо. Тобто прагнуть до формування гармонійного оточення, яке найбільш повно задовольнить матеріальні та духовні потреби людини. Дизайнери працюють над тим, щоб поєднати споживчі й естетичні якості предметів та об'єктів, що призначені для безпосереднього використання з урахуванням структури та технології їх виготовлення.

Досить довго точилися суперечки з приводу того, чим є дизайн – мистецькою чи технічною діяльністю. А втім, дизайн – це самостійний напрям проектно-творчої діяльності.

В усій розмаїтості різновидів сучасного дизайну (промисловий, графічний, інформаційний (медіадизайн), ландшафтний, нано-, веб-, рекламний, стайлінг, фото- тощо) певною мірою можна виділити основні види сучасної дизайнерської творчості: промисловий/індустріальний дизайн, графічний дизайн і дизайн середовища. Зрозуміло, що цей поділ досить умовний, адже іноді неможливо провести межу між цими видами – вони часто співіснують, взаємодоповнюючи один одного.

Промисловий дизайн

Промисловий (індустріальний) дизайн складає основну групу в галузі дизайнерської діяльності. По суті, ми всі щодня перебуваємо серед предметів промислового дизайну і є їхніми експертами, навіть якщо ніколи цього не вчилися. Адже всі речі, що нас оточують, від чашки чи дверної ручки до літака, є продуктами промислового дизайну. Ще на початку існування дизайну було проголошено основні принципи цього виду художньо-творчої діяльності: простота, мультифункціональність, ощадливість у використанні простору, матеріалів, часу і грошей. І вже понад століття ці принципи лишаються актуальними, а дизайнери намагаються їх дотримуватися у процесі розробки нових або вдосконалення вже існуючих виробів.

Промисловий дизайн – це процес проектування товарів, які передбачається виготовляти для масового виробництва. Його особливістю є врахування дизайнером під час розробки подальшого виготовлення того чи того товару на виробництві (часто – у великій кількості), що переважно являє певний автоматизований процес. Дизайн робить продукцію масового виробництва цікавою для споживачів та вигідною для виробників. Постійний розвиток та вдосконалення форми і конфігурації виробів стали в наш час одним із вагомих факторів комерційного успіху підприємства. Водночас, розробляючи той чи той продукт промислового дизайну, потрібно враховувати художньо-естетичні запити, потреби споживачів (для яких планується майбутній товар) і, відповідно, прогнозувати затребуваність (продаваність) його на ринку, а також передбачити, щоб продукція не шкодила довкіллю. Тому сфера промислового дизайну містить елементи мистецтва, маркетингу та технології. Він охоплює широке коло об'єктів: від речей домашнього вжитку до високотехнологічних виробів.

Щонайперше зазначимо: до цієї сфери належить розробка знарядь праці та механізмів, продукції верстатопро-

Приватний 5-місний літак

Літак-«невидимка»

машинобудування, засобів транспорту і зброї. Ця продукція визначальна в економічному розвитку країни в цілому, тому тут зосереджуються основні наукові дослідження, експериментальні розробки, упровадження у виробництво найновітніших матеріалів і технологій.

На дизайнера покладається особлива відповідальність, адже його завданням є створювати принципово нові вироби відповідно до вимог виробництва, що постійно змінюються. Економічність їх рішень, зручність і безпека експлуатації таких виробів, привабливий зовнішній вигляд – ось аж ніяк не повний перелік завдань, розв'язання яких шукає дизайнер.

А втім, слід визнати, що великим, навіть масштабним шаром промислового дизайну було й залишається художнє проектування об'єктів масового промислового виробництва. Практично кожен предмет, який є в нас удома, у машині або на вулиці, є прикладом промислового дизайну. До сфери діяльності промислового дизайну належить розробка меблів, елементів інтер'єрів та екстер'єрів для житлових і громадських будівель (службових, адміністративних, культурно-мистецьких та освітніх закладів, об'єктів туристичної галузі, готельно-ресторанної сфе-

ри, торговельних, виставкових просторів тощо).

Дизайнери опікуються створенням сучасних і зручних предметів побуту та повсякденного вжитку (меблі, іграшки, посуд, електрообладнання, освітлювальне обладнання тощо).

Елементи прикрашення і наповнення ландшафтних територій (малі архітектурні форми: зупинкові павільйони та комплекси, виставкові комплекси, кіоски, торгові точки, пропускні пункти, ансамблі для парків та міського простору; кінетичні та артоб'єкти для присадибних ділянок, парків, скверів, дитячих майданчиків тощо); об'єкти реклами (рекламні щити, білборди, лайтбокси, призматрони, штендери, системи візуальних комунікацій тощо) – це також об'єкти розробки промислових дизайнерів.

Промисловий дизайн тісно пов'язаний з 3D-моделюванням – сучасні фахівці впевнено користуються як розробкою цифрових моделей, так і створенням робочих прототипів з використанням найсучасніших технологій. Це дозволяє спростити роботу щодо якісної візуалізації дизайнерських

Розмаїття модельного ряду промислових виробів свідчить про зорієнтованість діяльності дизайнерів на потреби майбутнього споживача

ідей і дає можливості не тільки заздалегідь побачити майбутній промисловий виріб, а й вигідно презентувати його замовнику. Адже мінливість моди, а разом з нею – кон'юнктура ринку, постійне зростання вимог до рівня комфорту обумовлюють безперервну роботу дизайнера над формою таких виробів, над їхньою постійною модифікацією та адаптацією до мінливих умов. Зокрема, у наш час промислові дизайнери у своїй діяльності враховують потребу впровадження ідей сталого розвитку: з'являється багато проєктів, націлених на збереження екології. Наше життя формують і роблять комфортним такі буденні речі, як столові прибори, якими ми їмо, дверні та віконні ручки, яких ми торкаємося, вішалки, на які вішаємо свій одяг; ящики та контейнери, в яких зберігаємо речі та смачні продукти; техніка, яка нам готує, пере, показує та розказує; іграшки, які дарують радість нашим дітям; інструмент, який будує, ремонтує, і просто заспокоює нерви; обладнання, яке заощаджує наші гроші, очищає нашу воду, дає нам світло, тепло та безпеку, а також багато інших, не завжди помітних, але таких незамінних речей.

Зверніть увагу на речі, що вас оточують у повсякденні. Поцікавтеся, який вигляд мали їхні попередники. Зробіть висновки про діяльність сучасних дизайнерів.

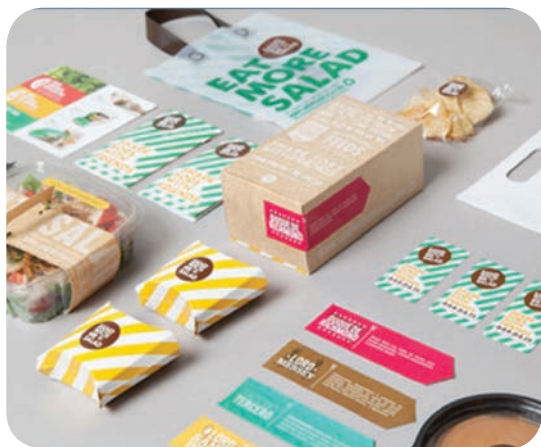
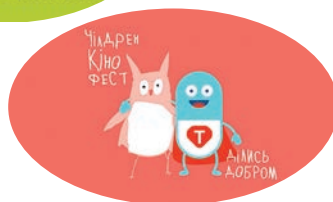
Поміркуйте та обговоріть у класі, як дизайн може впливати на збереження екології.

Графічний дизайн

Іншим великим пластом дизайнерської творчості є графічний дизайн. Діяльність дизайнерів-графіків спрямована на наочне відображення повідомлень, подій, ідей і цінностей. Вони інтерпретують, редагують, формують і розповсюджують візуальні образи: у друкованому вигляді (створюють постери, книжки, упаковку тощо); для цифрового середовища (відео-веб- або мобільних приладів); для навігації громадських просторів.

А з-поміж розмаїтості затребуваності графічного дизайну його можна розподілити на:

- промислова графіка – товарні та фірмові знаки, етикетки, упаковка тощо;
- рекламна графіка – різні рекламні повідомлення, плакати, каталоги, буклети та ін.;
- ідентифікація – логотип, шрифт, колірна гама, фірмовий блок, документація фірми, засоби транспорту, стилістика інтер'єрів тощо;
- засоби візуальної комунікації – візуальні знаки й символи, піктограми, вітрини, виставки та ін.;
- машинна (комп'ютерна) телевізійна графіка, кіно й анімація, WEB-дизайн.

Сфера діяльності дизайнерів-графіків

Дизайнери-графіки активно працюють у поліграфії: створюють макети рекламної поліграфічної продукції (календарі, буклети, флайери), займаються дизайном упаковки, сувенірної продукції, а також виконують макети книг і журналів.

До сфери графічного дизайну належить і дизайн візуальних комунікацій (створення візуальних текстів як основи спілкування). Візуальний текст – це будь-який об'єкт, що зорово сприймається та розуміється як деяка знакова система.

Яскравим прикладом цього є фірмовий (корпоративний) стиль – сукупність візуальних елементів, які створюють «обличчя» компанії чи якогось заходу (події), виокремлюють його з-поміж інших.

До складових фірмового стилю належать:

- назва компанії чи заходу, що подається у вигляді тексту чи зображення;
- логотип – графічний символ;
- слоган (за потреби);
- колір чи кольори;
- особливий шрифт – для більшої упізнаваності;
- персонаж (за потреби).

Відповідальність дуже висока, адже дизайнерський продукт має бути лаконічним, незабутнім та неповторним. А кожен елемент окремо і всі разом мають підкреслювати індивідуальність, особливість компанії чи заходу, адже вони потім представляють їх як в онлайн просторі (на сайті компанії, у соціальних мережах, YouTube, рекламних банерах тощо), так і в офлайн (при оформленні офісу, уніформи співробітників, ділової документації, сувенірної та рекламної продукції тощо).

Професіоналізм дизайнерів – графіків необхідний і для створення засобів навігації у середовищі міста. Ці фахівці долучені до створення особливої графічної мови, яка підвищує мобільність орієнтування в мегаполісі. Це, наприклад, знаки навігації для пішоходів та водіїв

Фірмовий стиль

різних транспортних засобів, статичні та інтерактивні інформаційні карти з візуалізацією поточного місцеперебування пішохода, таблички на перехрестях з інформацією про напрямок руху до бажаного пункту з орієнтовним часом у хвилинах, що передбачається витратити, тощо.

Водночас професійний інтерес дизайнерів-графіків звернений сьогодні й до зовсім нових жанрів і видів мистецтв. Телебачення, відеопрезентації, електронні засоби масової інформації: вебперіодика, сайти, інформаційні веб-портали – і це не повний перелік професійних інтересів сучасного дизайнера-графіка. Водночас, з активним розвитком технологій ця сфера постійно розширюється. Дизайнери-графіки сьогодні дуже затребувані в кіно: створення трейлерів до фільмів, розробка титрів тощо. Засоби дизайн-графіки дуже популярні також у театральній сценографії, а дизайнер став повноправним спів автором спектаклю.

Новітні програмні технології, що збагатили графічний дизайн, відкрили справді новий світ мультимедіа й анімації. Проектування середовища громадських споруд, виставкових експозицій, торгових комплексів, різного виду шоу сьогодні теж не обходяться без дизайн-графіки.

21 Дніпровський Академічний Театр Драми і Комедії

Грудня 16:00 Вистава-казка для всієї родини

Щарль Герро

ЩОПЕЛЮШКА

Дизайн афіші

Дивовижний світ графічного дизайну

Дизайн сміливо увійшов у театральне мистецтво. Творчість графічних дизайнерів у створенні афіш, банерів, флаєрів для реклами театральних заходів відіграє важливу роль у подальшому маркетингу і проведенні театральних заходів. Завдяки вдалому дизайну (візуалізації інформації) потенційні глядачі зацікавлюються, звертають свою увагу, адже вони часто дають оцінку насамперед за першим сприйняттям.

Водночас, набула ваги роль художника-сценографа. Адже вдала організація простору – один з найважливіших компонентів успіху вистави. І це здійснюють саме театральні художники-сценографи. Сучасний театр спілкується з гляда-

чем, використовуючи інтерактивні технології, цікаві інженерні рішення та наукові розробки. Завдяки їх застосуванню сценографи сьогодні мають змогу надати виставам особливої видовищності, інтерактивності, багатовимірності.

Комп'ютерна графіка – украй потрібний «робочий інструмент» сучасного сценографа. Вона дає змогу попередньо змодельовати сценічний простір, освоїти потенційну сцену, де буде відбуватися сценічна дія. Програмні можливості дозволяють створювати в комп'ютерному просторі ескіз постановки, де на сцені з'являються віртуальні актори, предмети декорацій, інтер'єр тощо.

Комп'ютерна сценографія

Технологія посідає дедалі вагоміше місце в процесі розробки простору. Стають здійсненні найрізноманітніші, часом нереальні речі. Художник може собі дозволити будь-які матеріали, форми, світло. Сьогодні в сучасних спектаклях широко використовується різноманітне технологічне обладнання: відеопроєкції, електронні декорації (завдяки мультимедійним екранам), безліч світлових спецефектів, світлодіодні костюми, конструктивні елементи й майданчики з дистанційним управлінням. Поміж популярних мультимедійних технологій – світлодіодні табло й матриці, проєкційні натяжні екрани, мультифункціональні світлові прилади, інтерактивна підлога і

скло. Завдяки цим засобам створюється певна атмосфера, потрібна для втілення сценічної дії.

Сучасний театр дуже різноманітний, він набуває різних форм і часто виходить за межі самого театрального простору – на вулицю, у галереї, артцентри, поділяючи свою територію з артперформансом і сучасним мистецтвом. І тому театральний дизайн і сценографія вже не обмежені тільки театром. Сценографія розповсюджує свою сферу для пошуків художнього та візуального оформлення будь-якого простору – чи то виставкова сценографія, чи сценографія для модних показів, концертів, телебачення та вуличних заходів формату open-air тощо.

Комп'ютерна сценографія

Поміркуйте, який вплив на людину має (а можливо, не має?) графічний дизайн. Перегляньте відео й поцікавтеся, що таке 3D-mapping, де його застосовують.

Дизайн середовища

Ще однією масштабною сферою дизайнерської діяльності є дизайн середовища. Він розповсюджується на художньо-функціональне створення відкритих, напіввідкритих та закритих просторів. Це робота з міським (селищним) громадським і природним середовищем, виробничими та житловими інтер'єрами.

Дизайнери створюють ансамблі малих архітектурних форм та міського обладнання, наприклад, облаштовують пішохідне середовище, системи візуальних комунікацій на вулицях тощо (так званий *вуличний дизайн*), розробляють ландшафтні ділянки (*ландшафтний дизайн*), створюють комфортне і зручне середовище різних приміщень та їх предметного наповнення меблями, елементами освітлення, декоративним оздобленням тощо (*дизайн інтер'єрів*).

Кожен із цих типів середовищ має свої особливості.

Вуличне середовище нашого сьогодення (вулиці, площі, сквери, майданчики, набережні) активно впливає на людину, і тому воно має бути зручним, безпечним і приємним. Правильно організований громадський простір притягує людей, вони проводять там своє дозвілля, спілкування, відпочинок. Тож покращення умов міського (селищного) простору, створення належних умов, щоб люди охоче виходили на вулицю, проводили там більше часу, спілкувалися між собою, – одне із завдань дизайнерів.

Вулиця Львова

До підземного переходу

Вулична навігація

Запорукою приємного перебування людини у громадському просторі є його привабливий вигляд. Саме дизайнери дбають про те, щоб середовище виглядало цілісно, було враховано всі елементи простору та їх взаємодії між собою. Кожна громадська зона може відрізнитися від іншої за стилем виконання та матеріалами. Для збагачення простору та посилення вражень можуть використовуватися різні декоративні елементи, малі архітектурні форми чи інсталяції сучасного мис-

Дизайн лавочок

Парк імені Т. Шевченка у Києві

Дитячий майданчик «Аліса в Країні Чудес»,
Пейзажна алея,
м. Київ.
Скульптор Костянтин Скрытущий

Мурал

кість занять та заходів: ярмарки, концерти, фестивалі, паради, спортивні заходи, ковзанки, світлові шоу тощо. Водночас, конче потрібно враховувати, щоб люди всіх соціальних груп були забезпечені доступними та різноманітними видами відпочинку та проведення часу. Важливо також, щоб у місцях відпочинку була велика кількість лав, стільців та інших місць для сидіння.

тецтва. Якщо шлях вулицею нудний і нецікавий, то навіть невелика відстань буде здаватися безкінечною. Тому вкрай потрібно надати людині можливість насолоджуватись довкіллям під час прогулянки містом (селищем) або дорогою на роботу, до школи.

Для спокійного комфортного перебування людини на вулицях дизайнери насамперед опікуються проблемами створення безпечного пішохідного простору; зручної і функціональної вуличної навігації, інформаційних стендів тощо.

Розробляючи міське (селищне) середовище, дизайнери спрямовують свою діяльність на облаштування зон відпочинку людей (як у центральній частині міста, так і в «спальних» районах), пропонуючи варіанти проведення дозвілля. Сучасний світ надає велику кіль-

Контейнери для сміття

Сходи, м. Сан-Франциско, США

Важливим питанням привабливого сприйняття міського (селищного) простору є чистота й охайність території. Тому дизайнери середовища дбають про наявність контейнерів для сміття (зокрема, для сортування сміття), які часто стають частиною вуличного ансамблю. Широкий набір кольорів та матеріалів дає можливість поєднувати їх з різноманітними архітектурними рішеннями. У країнах Європи є стандартна уніфікація кольорів урн для різних видів відходів, а дизайн цих контейнерів може бути розроблено відповідно до навколишнього середовища.

Площі та майданчики – гарне місце для виставок чи вуличних галерей різних видів мистецтва. Водночас, стіни деяких будинків, трансформаторних будок, паркан, сходи та навіть асфальт можуть стати тлом для творів сучасних художників. Важливим у створенні таких робіт є смак та гармонія твору з довкіллям.

До дизайну середовища також належить *ландшафтний дизайн*, що останнім часом є досить актуальним, особливо коли йдеться про невеликі куточки зелених насаджень, зазвичай у високоурбанізованому середовищі пішохідних

Зразки ландшафтного дизайну

Дизайн житлової кімнати

приміщенні, вона відчуває зміни настрою, наприклад появу роздратованості. Водночас в інших місцях вона почувається комфортно і приємно. Часто це залежить від правильно продуманого й реалізованого *дизайну інтер'єру*. І тому мало хто буде сперечатися, що дизайн інтер'єру – це важлива складова нашого повсякденного життя. Адже навіть коли людина облаштовує простір своєї кімнати (квартири) чи власного будинку, а можливо й офісу, вона дбає про забезпечення його ефективності, безпеки та комфорту: продумує зручність і безпечність розташування меблів, техніки (якщо її передбачено), кольорові рішення відповідно до власних уподобань – і це вже можна назвати дизайном інтер'єру. Запорука функціональності та гармонії у приміщенні насправді і є дизайном.

вулиць і міських центрів. І часто саме діяльність ландшафтних дизайнерів допомагає створювати художню цілісність та гармонійність міського (селищного) простору. Адже тільки в цілісному, естетично оформленому і зручному середовищі ми відчуваємо себе спокійно, захищено і комфортно.

У сучасному світі людина вагому частину свого життя проводить у приміщеннях. І, звичайно ж, важливо, які інтер'єри нас оточують. Іноді людина навіть не розуміє, чому, перебуваючи у певному

Дизайн ресторану

Певні особливості властиві роботі дизайнерів, коли вони проєктують оформлення нежитлових приміщень. Адже призначення цих середовищ різне, а мета дизайну – зробити приміщення комфортним для використання людьми, структурувати за логічними зонами й водночас надати привабливого зовнішнього вигляду.

Узагальнено в цій діяльності можна виокремити кілька напрямів: дизайн офісних приміщень; дизайн громадських приміщень (кафе і ресторанів, магазинів, салонів краси, клінік тощо), дизайн виробничих приміщень (інтер'єри заводських цехів, складські приміщення, кухонні цехи ресторанів, технічні приміщення в офісних будівлях, торгових і розважальних центрах тощо).

У процесі розробки дизайну офісного приміщення дизайнер продумує загальні кольорові рішення для спокійної та ефективної роботи, визначає розташування меблів, ураховує зручність доступу до оргтехніки. Адже грамотний і привабливий дизайн офісу збільшує працездатність і результативність роботи персоналу, формує

Магазин іграшок, м Барселона, Іспанія

Дизайн офісу

Дизайн кафе

Дизайн дитячої клініки

хороший імідж компанії в очах клієнтів.

Дизайн приміщень громадських закладів (кафе і ресторани, магазини, фое офісних будівель, салонів краси, спортивних залів тощо) має іншу спрямованість: їх оформлення має сприяти залученню покупців/клієнтів і збільшенню кількості задоволених сервісом (послугами, товарами) постійних клієнтів. Звичайно ж, емоційні враження клієнтів від приміщення, де вони

перебувають, – один з важливих чинників. І на це має бути спрямовано їх дизайн.

Дизайн приміщень різниться залежно від виду бізнесу чи сфери обслуговування. Адже інтер'єри офісу банку, магазину іграшок, медичного кабінету, звичайно, мають бути різними та враховувати безліч нюансів, спрямованих на задоволення клієнтів. Наприклад, м'які спокійні кольори, приглушене світло й відповідні меблі в ресторані додають йому затишку, сприяють тому, щоб відвідувач залишився в закладі якомога довше. Для оформлення інтер'єру клініки або салону краси часто використовують білий, світло-зелений або блакитний кольори. Це створює враження чистоти і стерильності (це необхідні властивості процедурного кабінету). А дитячі ігрові кімнати оформлюють у яскраві насичені кольори з відповідним зонуванням для зміни видів активностей дитини.

Дизайнери також беруть участь у конструюванні просторів великих торговельних центрів і магазинів. Наприклад, звертають свою профе-

Дизайн кабінету музики

сійну увагу на те, щоб розстановка відділів у магазині була такою, аби покупець обійшов кожен з них (адже так збільшується шанс покупки), а стелажі й полиці були домірними (покупцю має бути дуже зручно діставати товар). А ще в магазині повинно бути достатньо вільного простору для пересування – і тоді шопінг буде комфортним і покупець захоче неодноразово скористатися послугами цього закладу.

Для облаштування великих промислових просторів також потрібні знання та вміння професійних дизайнерів. Адже там працюють люди, про безпеку й комфорт яких потрібно дбати. Виробничі площі облаштовують щонайперше так, щоб розмістити все потрібне обладнання. Утім вигляд приміщення теж важливий. Але головне – це люди, працівники. І дизайнеру необхідно думати насамперед про них – про ергономічність (ефективність, безпеку та комфорт) робочого місця, обладнання зони для обіду, відпочинку тощо.

Тож ми ще раз переконуємось, що дизайн – це частина нашого сучасного життя. І якщо фокус дизайну раніше було зосереджено на об'єкті, формі, естетиці, то сучасні новітні підходи – дизайн для сервісів, інновацій, сталого розвитку тощо – ставлять у центр уваги дизайну зміст, функцію та сенс. І тут головне: *«Дизайн має бути орієнтований щонайперше на людину. Він включає технології й економіку, але починається з реальних або потенційних потреб людини. Що робить життя легшим, приємнішим? Що робить технологію корисною і такою, що її застосовують? Це більше, ніж просто про ергономіку, розміщення кнопок у правильному місці. Це передбачає розуміння культури й контексту ще до того, як починають шукати ідеї»* (Тім Браун).

Дизайн торгового центру

Підтвердіть або спростуйте твердження «Дизайн щоденно разом з нами і навколо нас».

Поміркуйте, чи потрібен дизайн таких приміщень, як гараж, котельня, пральня, спортзал. Поясніть свої міркування з аргументами.

iPhone

Деякі дизайнерські проекти гарні технічно, деякі просто красиві, але є й ті, які змогли поєднати «приємне з корисним». Вони вже багато років роблять наше життя красивим і зручним.

Водночас трапляються унікальні дизайнерські ідеї, здатні назавжди змінити спосіб життя цілого суспільства. Це справжні шедеври, що з'являються не щодня, але після знайомства з ними вже складно повернутися до минулого життя. Згадаємо деякі з них.

Справжнім універсальним помічником на щодень для багатьох людей є смартфон. Сучасний звичний вигляд смартфона «подарували» нам розробники iPhone.

Вважається, що автором-розробником айфона є *Стів Джобс*. А втім, він сам неодноразово підкреслював, що не зміг би нічого домогтися без своєї згуртованої команди ентузіастів. Звичайно, він був «мозком» і натхненником команди, яка працювала над гаджетом,

і саме йому належить більшість інноваційних і революційних ідей. Однак чималий інтелектуальний внесок зробили також *Джонатан Айв* та технічні фахівці компанії «Еппл». А концепцією нового телефона ми завдячуємо *Джонові Кейсі*. Він запропонував умістити в одному пристрої одночасно і медіапрогравач, і телефон, і низку інших функцій.

Випущений у 2007 році, iPhone змінив не тільки індустрію мобільних телефонів, але й спосіб створення фотографій, водіння автомобілів і спілкування в цілому. Інноваційний дизайн помістив комп'ютер у кожен кишеню і створив цілий клас фахівців – розробників додатків. iPhone ставав кращим з кожною новою версією, додавалися функції, з'явилося розпізнавання осіб, запрацювала доповнена реальність і HDR-камера. Дизайн iPhone вже давно став символом смартфона як

такого. Згадайте символічне зображення смартфона. Це той самий прямокутник з круглою кнопкою.

Ще одна геніальна ідея, яка дала змогу споживачам носити цілу бібліотеку на невеликому пристрої, – рідер Amazon Kindle, що з'явився у 2007 році. Завдяки йому збільшилася спільнота читачів, з'явився новий ринок для самовиданих книг, дозволяючи авторам обходити традиційну видавничу індустрію і високу вартість аналогових книг.

Електронна книжка

Аналогічний вплив на людей в усьому світі мають браслети FitBit. Крокоміри були популярні в Японії з 1960-х років. У 2007-му цей винахід дістався Америки: *Джеймс Парк* та *Ерік Фрідман* запустили загальне захоплення трекером за допомогою рішень FitBit. Ці пристрої змушували людей рухатися в надії досягти 10 000 кроків (саме стільки вважалося нормою денної активності). Пристрої FitBit розвивалися і із часом стали надавати й інші можливості, наприклад, відстеження частоти серцевих скорочень, сну і жіночого здоров'я тощо. На сьогодні компанія має понад 27 мільйонів активних користувачів у всьому світі.

Браслет FitBit

У нашому повсякденному побуті є зручні й комфортні, функціональні й корисні речі, які з'явилися завдяки дизайнерським розробкам.

Ось таке крісло спроектував японський дизайнер *Нобору Накамура*. Воно має каркас із гнучої деревини з консольним сидінням. У 2016-му дизайн крісла святкував своє 40-річчя, і за цей час близько 30 мільйонів шанувальників насолоджується комфортністю цього виробу.

Ще одне культове крісло – офісний стілець, який розробили *Білл Стампф* і *Дон Чедвик*. Він був представлений публіці ще в 1994 році й швидко став одним з улюблених в офісах і домашній оселі.

Один з найпопулярніших дизайнів крісел

Офісний стілець

Незвичайний дизайн, зручність і чистота

Кулькова ручка

Ті самі папірці, якими користуються всі

А ось ще один пристрій, який робить наше життя комфортним і чистим. Таким пирососам віддають перевагу мільйони користувачів у всьому світі, незважаючи на їхню вартість. Його розробник *Джеймс Дайсон* перетворив побутовий пристрій у дизайнерський об'єкт, представивши свій циклонний пиросос. Винахідник витратив роки на розробку пирососа без мішка, який не втрачав би потужності всмоктування і не забивався б. Також він подбав про те, щоб зовнішній вигляд продукту був настільки ж вражаючим, як і технологія, яку він використовував.

Без сумніву, найвідомішим офісним аксесуаром нашого часу є кулькова ручка BIC. А історія її триває аж з 1938 року, коли *Ласло Біро* винайшов кулькову ручку, яка звільнила письменників від неприємностей з пір'яними ручками. Але саме *Марсель Біч* приніс ручку в Америку і в маси за допомогою BIC Cristal. Біч разом зі своїм партнером *Едуардом Баффаром* у 1944 році придбав фабрику, потім купив патент Біро і вирішив поліпшити дизайн. У 1950 році був представлений BIC Cristal з прозорим шестикутним корпусом, який пропонував споживачам недорогу одноразову ручку. Авжеж, у всіх була така? І скажіть після цього, що це не винахід світового значення?

А ось ще – клейкі папірці. Їх винахід став можливим завдяки застосуванню незастигаючого клею, який винайшов *Спенсер Сільвер* у лабораторіях компанії 3М. Спочатку клею не знайшли застосування. Утім найкраще рішення прийшло до іншого дослідника 3М – *Арта Фрая*. Він наніс клей на папір – і на світ з'явилися Post-it Notes, представлені в 1980 році. Фрай створив продукт, який простий у використанні, легко пізнаваний і надзвичайно функціональний – усе це риси гарного дизайну.

А це – приклад творчого дизайнерського підходу до реконструкції об'єктів, що вийшли з використання. Залізничні колії на західній стороні Мангеттена можна було легко знести, щоб побудувати щось нове, але до питання підійшли творчо й запропонували нове бачення, яке багатьом припало до душі. Ділянку залізниці перетворили в чудовий суспільний простір – створена зелена дорога завдовжки 1,45 милі. На High Line представлено понад 500 видів рослин і дерев, а також місця для публічної творчості й натхнення.

High Line у Нью-Йорку

Електростанція з переробки відходів у Копенгагені (Данія)

А копенгагенський Соренхилл також пропонує нове бачення майбутнього промислових будівель. Електростанцію з переробки відходів перетворили в громадську споруду з лижним спуском, пішохідними доріжками, стіною для скелелазіння, рестораном і баром. Цей завод щорічно переробляє 400 000 тонн відходів і може забезпечити електрикою 550 000 людей, а також дати опалення 140 000 домашніх господарств. Будівля екологічна, а також дружня щодо місцевих жителів. Їм доступні не тільки розваги на свіжому повітрі, але й більш чиста енергія.

І, звичайно ж, це аж ніяк не весь перелік талановитих і навіть геніальних творчих рішень дизайнерів, які роблять наше життя зручним, комфортним і красивим.

Сподіваємося, ми були переконливими в тому, що дизайн, який спрямований на забезпечення інтересів окремих користувачів, а в цілому – на прояв турботи про зручність і красу всього суспільства, сьогодні став масштабним явищем сучасної культури.

Які види дизайну представлено на ілюстраціях? Сподіваємось, вам буде цікаво дізнатися про інші геніальні дизайнерські знахідки, що змінювали наше життя.

Спостерігайте за речами, що вас оточують. Переважна кількість із них – результат діяльності дизайнера. Поміркуйте, які речі потрібно створити (чи якось удосконалити) для вашої зручності.

Мистецтво в сучасному медіапросторі

IV.

Прислухайся – музика навкруг

Музика... Усього шість літер алфавіту таять у собі стільки сенсу й таємничості. Вона існувала завжди, з моменту появи людини.

Ще багато тисяч років тому, коли перші люди щойно почали підкорювати планету Земля, музика вже відіграла важливу роль для всього людства. Зокрема, під її ритми виконувалися ритуальні обряди. Однак у ті часи музика використовувалася не тільки в релігії, вона служила для людей засобом відпочинку після важкого дня. Ритми барабанів заряджали позитивом та енергією.

Музика супроводжує нас скрізь, усюди – наяву і навіть уві сні. Вона народжується в усьому, що нас оточує. Навіть власне дихання можна, почувши, розглядати як наспіви.

Без музики неможливо уявити жодний захід сучасного життя. Вона бадьорить, покращує настрій, розслабляє, розраджує, відволікає від смутку й нудьги. Дарує нове життя, виліковує від хвороб. Прослуховування музики часто перетворюється на ціле мистецтво.

Музика – це розвага, яка завжди під рукою. Сучасні технології дозволяють її слухати, ідучи по вулиці або їдучи в громадському транспорті на заняття, роботу чи зустріч. Музика лунає з екранів телевізора, смартфона, по радіо, з динаміків рекламних моніторів у магазинах. Можна просто сидіти на одному місці й насолоджуватися мелодією, що грає у вухах. Музика така різноманітна, що часом дуже складно визначити, до якого стилю чи напряму належить композиція. А втім, головне – вона подобається чи ні, хвилює, зачіпає наші почуття чи залишає байдужими: звучить повз нас і ми на неї ніяк не реагуємо.

Афіша першого в Україні інтернет-фестивалю

зараз з екранів телевізорів, по радіо, в інтернеті. Композиції цих напрямів сучасної музики часто посідають лідируючі позиції в рейтингах різноманітних хіт-парадів.

Мабуть, найпопулярніша частина сучасної музики, яку вирізняють нескладна гармонія та ритм, переважно куплетна форма й «легкий» для сприйняття текст, – це *поп-музика*. Поп-музику, історія якої триває від 50-х років ХХ століття, ще називають комерційною або музикою для мас.

Скільки людей, стільки й музичних уподобань. Одні слухають тільки поп-музику, хтось обожає рок чи реп, а хтось – захоплюється шансоном. Є люди, які не розуміють сучасних музичних напрямів, і тому слухають ретро, народні пісні чи класичну музику.

Головне бути толерантним до смаків і вподобань інших людей. Адже дуже важко, майже неможливо розтлумачити, наприклад, рокеру сенс попсових пісень і положень поп-культури. І навпаки, дуже складно пояснити шанувальнику клубної чи поп-музики важкі ритми і стиль виконання, що застосовують у рок-музиці, особливо якщо це хард-рок.

Сьогодні з різних аудіо- та відеопристроїв звучить найрізноманітніша музика – народна, академічна, естрадно-розважальна тощо. Поговоримо про ту музику, яку слухає більшість ваших однолітків. Рок, поп, реп... звучить

Рок-музика набула бурхливого розквіту й поширення в усьому світі. Рок – це не просто музика, музичний напрям, це молодіжна культура, засіб спілкування молоді й дзеркало суспільства. Серед найсуттєвіших ознак рок-музики – значна гучність, домінування ритмічного начала, аранжування із застосуванням електричних та електронних інструментів, неакадемічна манера співу солістів. Також їй властиві здатність моделювати емоції, прагнення до новаторства, нестандартності, епатажу (строкате оформлення аудіоносіїв, зовнішній вигляд виконавців, сценічна поведінка, мовні ознаки музики, плакатність пісенних текстів тощо). Рок має велику кількість підвидів і вже багато років залишається дуже популярним, зокрема серед молоді.

Джаз – ще один напрям сучасної музики. Історія його триває з кінця XIX століття, однак він не втрачає популярності й актуальності і в наш час. Джазові характерна імпровізаційність, особливий ритм і мелодика. З-поміж популярних у молоді жанрів джазової музики є блюз із характерними для нього мелодійністю, наспівністю та ліричністю.

Речитативність, ритмічність, наповненість змістом та емоціями... Про яку музику йдеться? Звичайно, це – реп-музика, яка з'явилася ще в 70-х роках минулого століття на Ямайці. А втім, з кожним роком популярність репу зростає, він знаходить щораз нові форми самоствердження.

Напрямом сучасної музики, що поєднує реп (ритмічний речитатив) з електронним бітом, семплами та іншим музичним супроводом у виконанні ді-джея, – це *Hip-hop (хіп-хоп)*. Хіп-хоп має велику розгалуженість видів: від досить «легких», таких як поп-реп, до агресивних – хардкор-реп тощо. Тематика текстів буває різною, від легкої, невимушеної і навіть комедійної до «розповіді» про соціальні проблеми або життя злочинного світу. Існує також фрістайл, у якому виконавець імпровізує текст на ходу, та інструментальний хіп-хоп без текстів зовсім.

Дуже часто терміни «хіп-хоп» і «реп» використовують як синоніми, що не є правильним. Реп – це речитативне виконання віршів під ритмічну музику, яке може використовуватися не тільки хіп-хоп-виконавцями, а й представниками інших жанрів – сучасного ритм-н-блюзу, поп-музики тощо.

Нові напрями сьогодення вражають швидкістю появи. Вони настільки різноманітні, що будь-яка людина може вибрати із сучасної музичної палітри те, що їй буде близьке. Музика живе в серці кожної людини. Прислухайся до себе – і ти точно зрозумієш, що саме тобі потрібно...

А якою музикою захоплюєтеся ви? Чому? Яка музика звучить навколо вас? Зверніть увагу, як вона на вас впливає.

Мистецтво: розмаїтість форм і засобів художнього втілення

Більшість того, що нас оточує повсякденно, наскрізь просякнuto мистецькими впливами: наприклад, споживача (чи користувача), звичайно, зацікавить відеоролик з яскравим музично-візуальним рядом, бігборд з креативним художнім оформленням або інтернет-сайт із захопливою анімацією. У повсякденні нас оточують різноманітні дизайнерські речі та артакції, на які ми природно емоційно відгукуємося, складаємо певне власне уявлення про них. Тобто мистецтво повсякденно оточує нас, впливає на наші емоції, формує наші смаки й ставлення до світу.

У всі часи митці прагнули освоювати невідомі простори, використовуючи механізми, фарби, запозичені в різних сферах життя. Справжньому митцю одночасно і вистачало того, що під рукою, і завжди було чогось недостатньо: мало простору на полотні, мало об'єму, руху, фактури, мало дихання, мало сучасності, дії – мало життя... І це – та ж спроба проникнути у навколишній світ, осмислити сучасну реальність, навчитися жити в ній, художньо опанувати, перетворити й відобразити.

Портрет digital-art. Фотошоп, графічний планшет.
Олександр Яцковський

Світло-кольорове оформлення фасаду будинку (медіафасад)

Вежа-павільйон «Спектра»

Сучасний світ змінюється з прагненням людини до освоєння інших просторів – електронного зображення, технологічних об'єктів тощо. Донедавна (включаючи і майже все ХХ століття) до видів мистецтва зараховували образотворче мистецтво, музику, архітектуру, кіно, фотографію. Але останнім часом межі вираження в мистецтві значно розширилися, тож і врізноманітнілися його види. Розвиток сучасних технологій і проникнення цифрового світу в повсякденне життя спонукали майстрів оволодівати новими медіа. Нинішні митці освоюють і творчо переосмислюють реальність, у якій їм доведеться жити.

Активний розвиток технологій дав поштовх до народження *медіа-мистецтва* (медіаарту). У ролі художнього поля воно використовує сучасні комунікаційні технології – телефонний зв'язок, інтернет, будь-який інший вид і формат передачі сигналу дротами або через ефір. Це й мистецтво *відео-* та *медіаінсталяцій*, у якому здійснюється публічний показ художніх «конструкцій» з телевізійних і відеоприладів, підпорядкованих єдиному художньому завданню, й *інтерактивне, електронне* мистецтво, що занурює аудиторію у віртуальну реальність, і *нет-арт* (мережеве мистецтво), митці якого створюють артпроекти, наприклад, сайти, що являють собою самостійні витвори мистецтва.

Світлова інсталяція «Трамвай часу»

До медіамистецтва належить також *світлове мистецтво*, де світло є основним засобом вираження. Зокрема, модним напрямом сучасного мистецтва є світлове графіті (люмінографія, фрізлайт, лайт-графіті). Для успішного створення світлового графіті художнику потрібні фотокамера, ліхтарик, певні навички та майстерність, а також вечірній час доби.

Світло стало засобом художньої виразності в роботах багатьох сучасних мистців, які створюють масштабні інсталяції на вулицях міст або інтегрують їх у природний ландшафт. «Трамвай часу» – приголомшлива інсталяція у Будапешті (Угорщина) з понад 30(!) тисяч світлодіодних лампочок. Вона вражає своєю незвичністю і чарами.

Або вежа-павільйон «Спектра» (Каліфорнія, США), створена спеціально для музичного фестивалю Coachella Valley Music & Art Festival, в основу якої покладено світлову концепцію веселки по колу будівлі.

Сьогодні медіаарт став такою само повноцінною складовою світового мистецтва, як і традиційне образотворче, архітектурне або музичне мистецтво, але, на відміну від них, «віртуальний» спосіб утілення художнього образу в медіамистецтві ґрунтується на «цифровому» інструментарії та активній гібридизації форм чуттєвого сприйняття. Інструментарій медійного мистецтва відповідно до «цифрової» природи можна умовно розділити на:

- «рухомий» (відеоарт, відео-, звукові та інтерактивні інсталяції тощо);
- «статичний» (фотографія, *excel art*, *sms art*, *pixel art* тощо).

Мультимедійна виставка за мотивами творчості Ван Гога

Унікальна розмаїтість інструментів форми та образотворення, пропонує сучасними цифровими технологіями, викликає дедалі більший інтерес до медіаарту.

Отже, *media art* – це мистецтво або низка художніх стратегій, що створені за сучасними технологіями або спираються на них. Замість пензлів і фарб, музичних інструментів і звуків, стек і пластичного матеріалу – комп'ютер і мови програмування. Практично кожен з різновидів медіаарту спирається на якусь аудіовізуальну, мультимедійну технологію і порушує свої естетичні питання. І аналізувати таке мистецтво слід у двох напрямках: перший стосується засобів вираження твору (наприклад, це можуть бути різні форми монтажу у фото або кіно, пробудовування кадра або візуальні ефекти), а другий повинен враховувати зміст проекту, вбудовуючи його в загальний культурний контекст.

Медіаарт створює і представляє об'єкти за допомогою сучасних інформаційно-комунікаційних технологій та інтенсивно розвивається разом з їхньою еволюцією. Тому інструментарієм медіаарту можна вважати саме цифрові технології в широкому прикладному сенсі.

Усе, що сьогодні можна зарахувати до медіамистецтва, дуже складно вивчити. Адже воно існує в такій кількості видів форм і напрямів, які навіть перерахувати буде складно, не те що описати й окреслити якусь специфікацію. Ба більше, будь-яка специфікація виявиться застарілою вже наступного дня після того, як буде опублікована. Тому що медіаторчість постійно трансформується в результаті зміни технологій, на яких вона заснована.

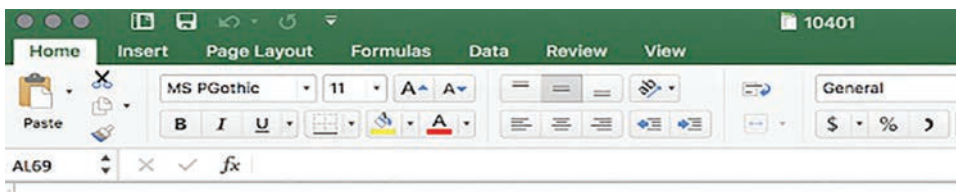

Фотоколаж «Україна»

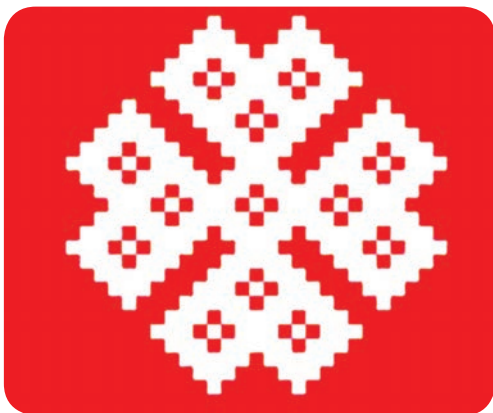

Різноманітність сучасних медійних артоб'єктів і втілених ідей та сенсів вражає: від документалістики до фільмогодинників, від відеочовнів до 3D-ліфта, від світло-звукових інсталяцій до кінематографічних скульптур і техноопери.

Так само часто дивує інструментарій медіамистецтва. Наприклад, більшість з нас пов'язує інструмент Microsoft Excel з діаграмами, електронними таблицями тощо. Але ця програма має набагато більше можливостей. І це доводять митці excel art. Своєю творчістю вони показують, що гарна графіка не завжди вимагає фантастичного програмного забезпечення. Не вірите, перегляньте самі.

Японський художник Тацуо Хоріучі створює картини за допомогою Microsoft Excel

Юліана Алімова. «Цацкі.
Народний піксель-арт»,
м. Харків, 2009 р.

Сучасні технології наділяють класичне мистецтво новими гранями й цінністю, відтіняючи унікальний характер його художніх інструментів. Можливо, саме тому деякі з медіахудожників успішно експериментують з поєднанням медіамистецтва і його класичних форм у різних їх інтерпретаціях.

Наприклад, у творі українського медіамитця *Гліба Катчука* «Мельєс 2000» використано кадри з фільму «Подорож на Місяць» французького ілюзіоніста, режисера та кінематографіста Жоржа Мельєса.

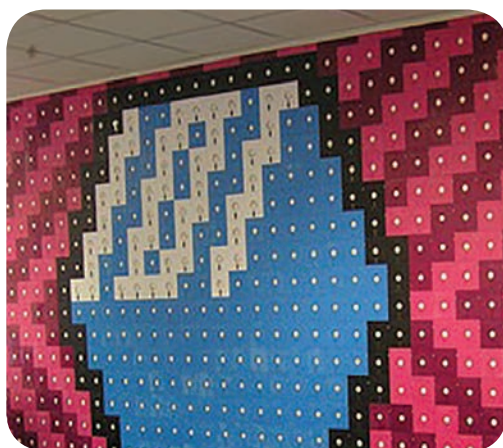

Чихо Аошима (Chiho Aoshima).
Японія. Комбінація векторної
графіки та піксель-арту

Pixel-art, або піксельна графіка, – напрям цифрового мистецтва, яке полягає у створенні зображень на рівні пікселів (тобто мінімальної логічної одиниці, з якої складається зображення). Піксель-арт існує як на екрані комп'ютера, так і за його межами. Художники піксель-арту створюють постери, обкладинки журналів, шпалери на робочий стіл, картини, «піксельну» відеорекламу і навіть татуювання у вигляді пікселів.

Творити у піксель-арті можете і ви, наприклад, за допомогою Adobe Photoshop або Pixel Art Studio, редактора піксельної графіки.

Завдяки методу колажу твір репрезентує ніби зіткнення двох епох – минулої (аналогової) і сучасної, що потопає в океані інформації та нових медіа.

Фрагмент стіни
в штаб-квартирі телеканалу BNN
у піксель-арті

Очевидно, що, подібно до традиційних, медійні арт-об'єкти, поперше, кодують ідеї і смисли через використання художньої метафоричності та образності, по-друге, використовують для цього певний набір власних інструментів.

Звичайно, як інші форми мистецтва, медіаарт має свою естетику і виконує свої комунікативні та пізнавальні функції, але відтворює реальність за допомогою «віртуальних» інструментів, відповідно до нашої швидкоплинної та інформаційно перевантаженої сучасності.

Наприклад, інтерактивна інсталяція «Алгоритм» («Algorithm») американців *Дженіфер Аллора* та *Гільєрмо Кальсадилья* репрезентує несподіване поєднання музичного інструмента органа і банкомата, імовірно проголошуючи єдність високого і повсякденного: у справжній 5-метровий інструмент вбудовано банкомат, який при здійсненні будь-якої валютної операції активує орган, і приміщення наповнюється музикою.

Специфічною особливістю медіамистецтва є його мобільність. Адже технології дуже швидко розвиваються. І медійна творчість постійно змінюється слідом за змінами технологій, на яких вона заснована.

Поширені різновиди медіамистецтва:

- **відео-арт** (зокрема, віджеїнг);
- **саунд-арт**;
- **медіаінсталяція** (іноді також медіаскульптура);
- **медіаперформанс**;
- **медіаландшафт** (або медіасередовище);
- **мережеве мистецтво** (інтернет-арт або нет-арт, іноді також веб-арт), де як засіб художньої виразності використовується інтернет;

Піксельні персонажі відеоігр

Дженіфер Аллора та Гільєрмо Кальсадилья. Алгоритм. Інтерактивна інсталяція

- **телекомунікаційне мистецтво** (телекомунікейшн-арт);
- **цифрове мистецтво** (іноді також комп'ютерне мистецтво (New Media Art));

• **AR/VR-арт:** AR – доповнена реальність, тобто на існуючий світ накладено віртуальні зображення, VR – створення віртуальної реальності, дає можливість придумувати й конструювати нові штучні світи із втіленням будь-яких фантазій творця. Нові можливості, пропоновані медіамистецтвом, невичерпні, і воно вже сьогодні стає невід'ємною частиною світової мистецької спадщини; це підтверджує і поява великої кількості наукових інститутів, що займаються дослідженням і систематизацією медійних арт-об'єктів.

Створення архіву об'єктів медіаарту здійснюється в Center for Art and Media (Німеччина), Institut for the Unstable Media (Нідерланди), FRAME Finnish Fund for Art Exchange (Фінляндія), Medienwerkstatt Wien (Австрія), Rhizome (США), АСПЕКТ: the chronicle of new media art (США), Mediateca Caixa Forum (Іспанія) – це лише деякі міжнародні інститути, портали, онлайн-архіви, що нині займаються питаннями вивчення, систематизації і зберігання медійних арт-об'єктів.

У музеї BMW (Мюнхен, Німеччина) експонується інсталяція із 714 сріблястих кульок, що тримаються на тоньких ниточках. У плавному русі кульки виконують чарівний електронно-механічний танок.

Поцікавтеся в мережі «Інтернет» розробками медіамитців. Які теми, проблеми вони порушують? Свої висновки підкріпіть прикладами медіаарту. Випробуйте себе в ролі художника чи художниці медіаарту, створивши певний медіатвір.

Екран заповнив наше життя, ми навіть не уявляємо свого існування без нього. Кіно, телебачення, світлодіодні вуличні екрани, рекламні відеомонітори в торговельних та розважальних центрах, модернізовані кіноекрани, телевізори, комп'ютерні дисплеї, мобільні телефони та смартфони ввійшли в наше життя й заволоділи нашим часом.

Дизайн телестудії

Нині телебачення та комп'ютерні мережі, зокрема інтернет, є могутнім засобом масової інформації. Не виходячи з дому, ми можемо віртуально відвідати музей, виставку, театр чи концертну залу тощо. Реклама на телебаченні або в інтернет-мережі не дасть нам пропустити будь-яку значну подію культурного життя: фестиваль, виставку творів мистецтва, прем'єру театрального спектаклю, гастролі видатних артистів, показ нового фільму тощо.

Сцена концертного залу зі світлодіодним екраном

Засоби телерадіотрансляції

оформлення, яке тісно пов'язане з характером телепередачі: наприклад, для програм новин оптимальними можуть бути сині, блакитні, зелені тони. Візуальне та звукове оформлення телестудій вимагає наявності сучасного обладнання, застосування новітніх цифрових технологій та врахування специфічних телевізійних особливостей.

Фрагмент телепередачі

Утім це не тільки засоби масової інформації, а й вид творчості, що має свою специфічну художню мову: сукупність технічних прийомів і зображально-виражальних засобів, за допомогою яких передається той чи той меседж. Зокрема, успіх телепередачі часто залежить не тільки від професіоналізму знімальної групи, але й від якості візуального та звукового оформлення ефіру. Для кожного телепроекту створюється відповідний дизайн студії, певне кольорове

На телестудіях створюються оригінальні, суто телевізійні художні продукти, наприклад, телесті, відеокліпи, телепередачі, телереклами, телешоу, телесеріали. Появою цього продукту ми завдячуємо сценаристам, режисерам, акторам, звукорежисерам, освітлювачам та іншим фахівцям кіно й телебачення.

Заставки телепередач

Заставка телесеріалу

Жанрова система сучасного телебачення досить різноманітна. Окремі жанри мають беззаперечну мистецьку природу (телевистава, телефільм, мультфільм, телесеріал, музичний відеокліп, талант-шоу, трансляції концертів та вистав тощо). Інші – яскраво демонструють властиві їм мистецькі та видовищні риси (популяризаторські передачі мистецького напрямку, токшоу, інтелектуальні та розважальні ігри, жартівливі програми, трансляції спортивних змагань).

Деякі жанри спрямовані на виконання суто інформаційної функції (новини, інтерв'ю, бесіди, репортажі, журналістські розслідування, теледебати), проте навіть ці телевізійні жанри характеризуються певними мистецькими елементами та виражальними засобами (наприклад, акторська майстерність ведучого, використання у програмі мистецьких сюжетів, яскраве й драматургічно влучне звукове рішення телепрограми, операторська майстерність тощо).

Заставки талант-шоу

Важливою невід’ємною складовою сучасного телебачення є телевізійне кіно (анімаційні, неігрові та ігрові короткометражні фільми, телевізійні фільми, серіали), зняте спеціально для показу по телевізору, тобто призначене виключно для трансляції, а не для прокату в кінотеатрах. Під час створення цього продукту кіноіндустрії враховуються технічні можливості телебачення та особливості сприйняття телеглядачами зображення на екрані телевізора. Оскільки телеекран значно менший від кіноекрана, телевізійне кіно відрізняється від кінофільмів меншою кількістю загальних планів, відсутністю дуже деталізованих зображень тощо.

Велику групу сучасного телевізійного кіно складають телевізійні серіали. Їх часто знімають переважно на телестудіях. Здебільшого телесеріалам властива специфічна, досить «розтягнута» оповідь, і тому нерідко вони складаються з великої кількості серій. До технічних особливостей цих творів можна зарахувати той факт, що під час їх монтажу враховуються рекламні блоки в ефірній сітці телеканалів – на інтригуючому моменті телеоповіді робиться пауза, і після передбачуваної реклами йде продовження з невеликим повторенням у сюжеті.

Відеомистецтво, що з’явилося наприкінці минулого століття, по суті, стало поєднанням кінематографа й телебачення, адже для вираження художньої концепції в ньому застосовуються можливості відеотехніки, комп’ютерного й телевізійного зображень. З-поміж його жанрових різновидів за лаконізмом і насиченістю спецефектами вирізняються відеокліпи (чи відеоролики). Їх найчастіше застосовують на телебаченні для політичної реклами, реклами товарів і послуг, для візуального супроводу музичних композицій (музичні відеокліпи).

З-поміж відеороликів чи не найрозповсюдженіші в сучасному телевізійному та мережевому просторі *рекламні відеоролики*. Їх особливістю є те, що вони з’являються на екрані в будь-який час доби між програмами, усередині телепередач та кінофільмів і навіть під час пря-

Фрагмент телереклами

мого ефіру. Зазвичай глядачів драгує надто часта їх поява. Але іноді вони зацікавлюються і звертають увагу на той чи той рекламний відеоролик.

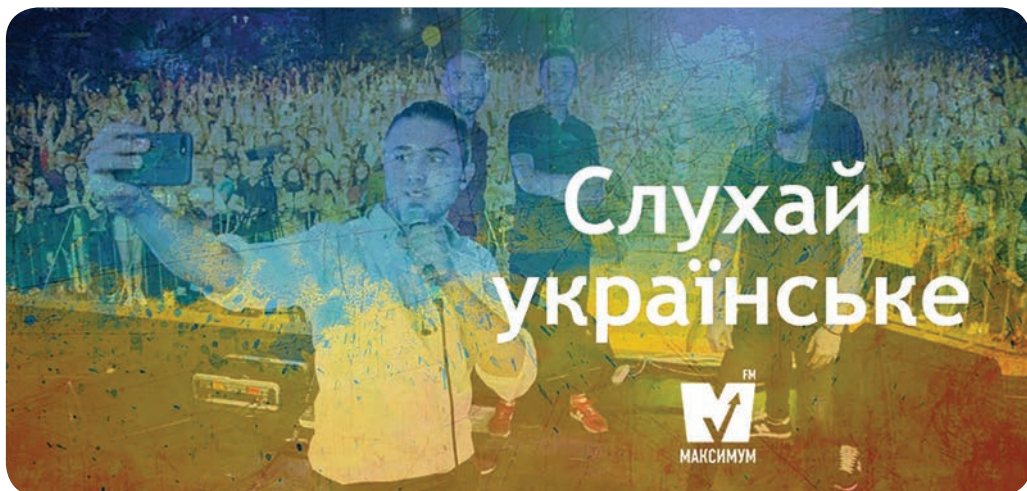
Здебільшого такі твори мають цікаву постановку, захопливий музичний чи відеоряд (зокрема, позитивних анімаційних персонажів), і глядачі щонайперше звертають увагу на мистецькі ознаки відеоролика. Мистецька наповненість рекламного ролика виявляється в побудові зображення (або тексту) і застосуванні музики, яка, за умови її незвичності чи нестандартної подачі, може зацікавити глядачів, змусити їх зосередитися на рекламі до її закінчення. Музичний супровід у ролику іноді справляє визначальний вплив на споживача. Тобто розробники творів цього жанру дбають не тільки про візуальний ряд, який сприятиме формуванню правильних асоціацій щодо продукту реклами, але й про

Фрагменти телереклами

талановито створений звуковий образ. Окрім того, більшості рекламних відеороликів властиве тяжіння до театралізації та видовищності, що втілюється передусім у формі екранного продукту, виконаного за допомогою гри акторів, які перетворюються на вигаданих персонажів. Реклама створює певну святкову атмосферу навколо продукту, що рекламується, розігруючи його переваги в різноманітних образах. Завдяки ефективному використанню всіх мистецьких впливів телевізійна реклама за лічені секунди створює чуттєво-емоційні образи, які мимоволі фіксує людина, а потім вони впливають на її життєві орієнтири. І, як наслідок, часто виграє не той, у кого якісніший рекламований продукт, а той, хто зміг краще представити його публіці.

Великий пласт відеотворів – *музичні відеокліпи*, у яких музична композиція (найчастіше пісня) супроводжується певним відеорядом. Зазвичай це, по суті, мініфільм, певна зорова ілюстрація сюжету пісні, створена за всіма законами драматургії, режисури та монтажу. Тривалість відеокліпу співставна з тривалістю пісні, що звучить, і, відповідно, режисер-постановник має «розповісти історію», утілити свою ідею в зорових образах у межах цього часу. Саме цим обумовлений специфічний для кліпів монтаж, що забезпечує сприйняття відеоряду як ланцюга миттєвих образів. Цей вид монтажу є дуже емоційно насиченим, адже за 3–4 хвилини глядач може побачити стільки монтажних змін, скільки їх буває в повнометражному фільмі.

Плакат FM-каналу

Існують сюжетні відеокліпи, у яких глядачам пропонується одна чи декілька сюжетних ліній. Наприклад, історія на сюжет пісні, утілена із залученням професійних акторів та виконавця твору. Є також безсюжетні відеокліпи. Вони представляють виконавця (виконавицю, виконавців) пісні, танцювальні композиції або різноманітні експериментальні проекти із застосуванням різних комп'ютерних технологій, звучанням синтезаторів тощо. Є окрема група мультиплікаційних відеокліпів, яким властиве поєднання реального, мальованого та комп'ютерного зображень. Такі кліпи можуть бути і сюжетні, і безсюжетні.

Відеокліп створюється переважно засобами кінематографа з використанням сучасних цифрових технологій, і саме завдяки телебаченню він є певним «містком» між митцем і публікою: варто лише ввімкнути телевизор – і зірка вже «спілкується» зі своїми шанувальниками. Телевізійна інтерпретація музики (зокрема, у музичному відеокліпі) – це не лише новий (екранний) спосіб представлення музики, не тільки нова (зображальна) форма її існування, але й новий спосіб переконан-

Заставка талант-шоу

ня, пропаганди в мистецтві. Кліпи диктують моду, пропагують певний стиль життя, надають приклад для наслідування як у поведінці, так і в оцінці дійсності.

Екран, зокрема й телебачення, дедалі інтенсивніше розширює видовищну практику та пропонує глядачам продукцію, у якій над інформаційністю та публіцистичністю домінує розважальність. Якщо раніше «обличчям» будь-якого телеканалу вважали інформаційні випуски, новини, то сьогодні перевагу отримують розважальні телепрограми. Саме вони становлять основу сучасного ефірного мовлення. Нині телебачення орієнтується на виробництво розважальних передач. З-поміж їх великої кількості можна виділити *телешоу* – різноманітні форми, що розгортаються у студії, у символічному просторі й часі. Це, здебільшого, дискусійні телепередачі, дебати, ігри та лотереї, змагання й конкурси тощо. Сьогодні досить популярною формою телешоу є реаліті-шоу, у якому все, що транслюється з екрана, трансформується з реальної дійсності. Такий «реалізм» дії, що розгортається перед глядачами, дає їм змогу відчутти себе причетними до екранного дійства завдяки інтерактивним засобам (телефон, смс-повідомлення, інтернет тощо). Глядач (глядачка) може впливати на перебіг подій, висловлювати власні думки, втручатись у процес вибору переможців, брати особисту участь у проєкті в тій чи тій ролі. Насправді, така «можливість» найчастіше є ілюзорною, але шоу-технології презентують її як надреальну. Відбувається ефект розмиття дійсності, завдяки якому глядачам дедалі складніше відокремити реальне життя від вигаданих подій. Сила телебачення саме в тому, що воно примушує повірити в те, що воно показує, викликаючи ефект реальності, а потім, за потреби, цю реальність змінює.

Заставка талант-шоу

Одним з найяскравіших зразків реаліті-шоу є талант-шоу. Це телепроект (цикл передач), у якому частково в запису, частково – у прямому ефірі відбувається змагання учасників-конкурсантів, які демонструють свої таланти, здібності, уміння тощо. На українському телебаченні їх представлено проектами, що є аналогами популярних у світі талант-шоу: «Україна має талант», «Х-фактор», «Голос країни», «Танцюють всі», «Фабрика зірок» та ін. Це розважальні шоу, які своїми специфічними засобами впливають щонайперше на емоції глядачів. З-поміж таких засобів – гучні фрази ведучих, бурхливі оплески та вигуки публіки у студії, яскраві кольори та світлові ефекти, часте повторення однакових сюжетів та заставок, дотримання стабільного іміджу осіб журі, довгі інтригуючі паузи та обов’язкова реклама перед оголошенням важливої інформації. Отже, телебачення – це постійне джерело інформації і розваг. Деякі люди проводять більшість свого вільного часу перед «блакитним екраном», інші переглядають тільки вибрані телепередачі. Це великий світ, розмаїття телепродуктів, що творяться за особливими законами і своїми специфічними засобами впливають на наші думки й почуття, а іноді – і спонукають до певних дій. У будь-якому разі не слід забувати, що світ за межами екрана живий і справжній, тож потрібно спиратися на реальні факти, самостійно міркувати, робити власні висновки, ухвалювати рішення.

Заставка музичного шоу

Чи замислювалися ви, скільки часу проводите біля екрана? Як впливає на вас екранний світ? Обговоріть це з однокласниками.

Чи звертаєте ви увагу на те, як оформлено інтернет-сайти? Що вас приваблює в тих, що зацікавили вас? Які засоби застосовують сучасні розробники сайтів для активізації уваги користувачів? Проаналізуйте художнє оформлення веб-сайтів. Поміркуйте, які знання та вміння потрібні для такої діяльності.

Навчальне видання

ТЕРЕЩЕНКО Андрій Іванович

СЕРІЯ «ШКІЛЬНА БІБЛІОТЕКА»

**«МИСТЕЦТВО В НАШОМУ ЖИТТІ:
ДІАЛОГ ТРАДИЦІЙ І НОВАТОРСТВА»**

посібник серії «Шкільна бібліотека»
для 7 класу закладів загальної середньої освіти

Рекомендовано Міністерством освіти і науки України

Видано за рахунок державних коштів. Продаж заборонено

У розділі 2 подано матеріал за книжкою *Безлюбченко О.С. Планування і благоустрій міст : навч. посібник. для студентів усіх форм навчання та слухачів другої вищої освіти за напрямом підготовки 0921 (6.060101) – «Будівництво» / О.С. Безлюбченко, О.В. Завальний, Т.О. Черногорова; Харк. нац. акад. міськ. госп-ва. – Х. : ХНАМГ, 2011. – 191 с. У розділі 3 використано матеріали посібника «Посібник з вуличного дизайну м. Києва». 2015 рік.*

Зображення реклами на с. 57, 58, 90, 91 подано з навчальною метою.

Відповідальна за випуск *Наталія Заблоцька*
Редактор *Алла Кравченко*
Обкладинка, макет, художнє оформлення *Юлії Куц*
Технічний редактор *Цезарина Федосіхіна*
Комп'ютерна верстка *Клари Шалигіної*
Коректори *Інна Борик, Лариса Леуська*

Формат 70×100/16.

Ум. друк. арк. 7,8. Обл.-вид. арк. 6,96.

Тираж 82199 пр. Вид. №. 2163

Зам. №. 20-11-2314

Видавництво «Генепа», вул. Тимошенка, 2-л, м. Київ, 04212.

Свідоцтво суб'єкта видавничої справи серія ДК № 5088 від 27.04.2016.

Віддруковано у ТОВ «ПЕТ», вул. Максиміліанівська, 17, м. Харків, 61024.

Свідоцтво суб'єкта видавничої справи серія ДК № 6847 від 19.07.2019.

**У посібнику використано об'єкти інтелектуальної власності з інтернет-ресурсів,
на яких не було визначено авторство, за такими посиланнями**

<https://the-morning-spb.livejournal.com/385868.html>
<https://euromineral.com.ua/portfolio-items/vikoristannja-keramiki-10-sposobiv-viko>
<https://bzh.life.ua/mesta-i-veshi/brendy-posudy>
<https://shotam.info/suchasna-ukrainska-keramika-top-8-ukrainskykh-vyrobnikiv-posudu/>
<https://life.pravda.com.ua/culture/2018/09/21/233247/>
<http://ru.osvita.ua/vnz/reports/culture/11463/>
<https://www.0342.ua/news/2460645/kosivska-malovana-keramika-divo-guculsini>
<https://www.ukrinform.ua/rubric-regions/2321217-petrikivka-mistectvo-vilnih-ludej.html>
<https://petrykivka.dp.ua/petrykivka-mizhnarodne-viznannya-na-foni-vizhivannya/>
<https://newmedia.ua/uk/interesting-know-uk/3d-arhitektura-budushhego-2/>
<https://antonivtours.com/2017/10/10-najbilsh-nezvichajnix-arxitekturnix-sporud-planeti-2/>
<http://charivne.info/news/15-nayunikalnishih-religijnih-sporud-svitu-foto>
https://maximum.fm/novini_t2
<https://maximum.fm/>
arhitektura-majbutnogo-nejmovirni-budivli-zahi-hadid-yaki-pidkorili-svit_n121499
<https://sites.google.com/site/neveroatnyepostroenia/home/stoit-uvidet/>
nezvicajni-budinki-u-sviti-10-naj-najcikavisih
https://news.24tv.ua/top_10_nadzvichajnih_budivel_svitu_yaki_vidkrilis_u_2018_rotsi_n1085281
<https://tribuna.pl.ua/news/top-10-budynkiv-zbudovanyh-proty-zakoniv-fizyky/>
<https://vpchothuegoldenking.com/uk/25-items-whose-design-has-changed-our-lives/>
<https://videofograpica.com/graphic-design/>
<https://www.remontlviv.top/dyzajn-interieru-ta-arkhitektura-komer/>
<http://gosha.su/samoe-bolshoe-svetovoe-graffiti/>
<http://www.mediaartarchive.org.ua/media-art/melies-2000/>
<https://www.youtube.com/watch?v=GtuohSFpeA0>
<https://augma.studio/arvrrart>
<https://www.youtube.com/watch?v=PglN7UUkbRs>
<https://mind.ua/publications/20182777-duh-epohi-10-suchasnih-arhitekturnih-sporud-yaki-zberegli-istorichnij-kontekst>
<https://mind.ua/publications/20182777-duh-epohi-10-suchasnih-arhitekturnih-sporud-yaki-zberegli-istorichnij-kontekst>
<https://www.facebook.com/watch/?v=1293718970823325>
<https://www.achugunov.com/>
<https://www.youtube.com/watch?v=YJnaDE5v1Qg>
<https://www.youtube.com/watch?v=zWcDa5UwMfs>
<https://augma.studio/arvrrart>
Michael Jackson https://www.youtube.com/watch?v=Teps89_7Dew
Whitney Houston <https://www.youtube.com/watch?v=3JW TaaS7LdU&list=PL8IXrgQMwuJqda4atmO9EeTtLDHTp54BO&index=3&t=0s>
ABBA <https://www.youtube.com/watch?v=CcddhcuyywQ>
The Beatles https://www.youtube.com/watch?v=m2uTFF_3MaA
Queen https://www.youtube.com/watch?v=t99KH0TR-J4&list=PLkefWd_PT8T3cgQX1hXgkiGS tkZoCDd67&index=86
Elvis Presley <https://www.youtube.com/watch?v=fgDeVqn85GY&index=61&list=PLsZ0BxsVabnhLch6KsHiNH eYZY3Uo5-NP>
«Антигіла» <https://www.youtube.com/watch?v=0kExxJnXbQE>
Onuka feat. NAONI Orchestra—Megamix
https://www.youtube.com/watch?v=p6J4tyAB_5o
Джамаала <https://www.youtube.com/watch?v=HtPHKrvlCVw>
Ruslana <https://www.youtube.com/watch?v=cIEGEoHNZgo>
БЕЗ ОМЕЖЕНЬ <https://www.youtube.com/watch?v=J4qlF1-MxrE>
Океан Ельзи <https://www.youtube.com/watch?v=K6xw2fGdImA>
https://news.24tv.ua/jazz_muzika_vilnih_dzhazovi_hiti_vsih_chasiv_n808419
<https://www.youtube.com/watch?v=21LGv8Cf0us>
<https://ofr.fm/dzhazovi-vikonavtsi-ukrayini-istoriya-hh-stolittya/> <https://www.bbc.com/russian/features-50096968>
Freel <https://www.youtube.com/watch?v=o6qcucm5WNI>
MONATIK <https://www.youtube.com/watch?v=BfFK1oQaO80>